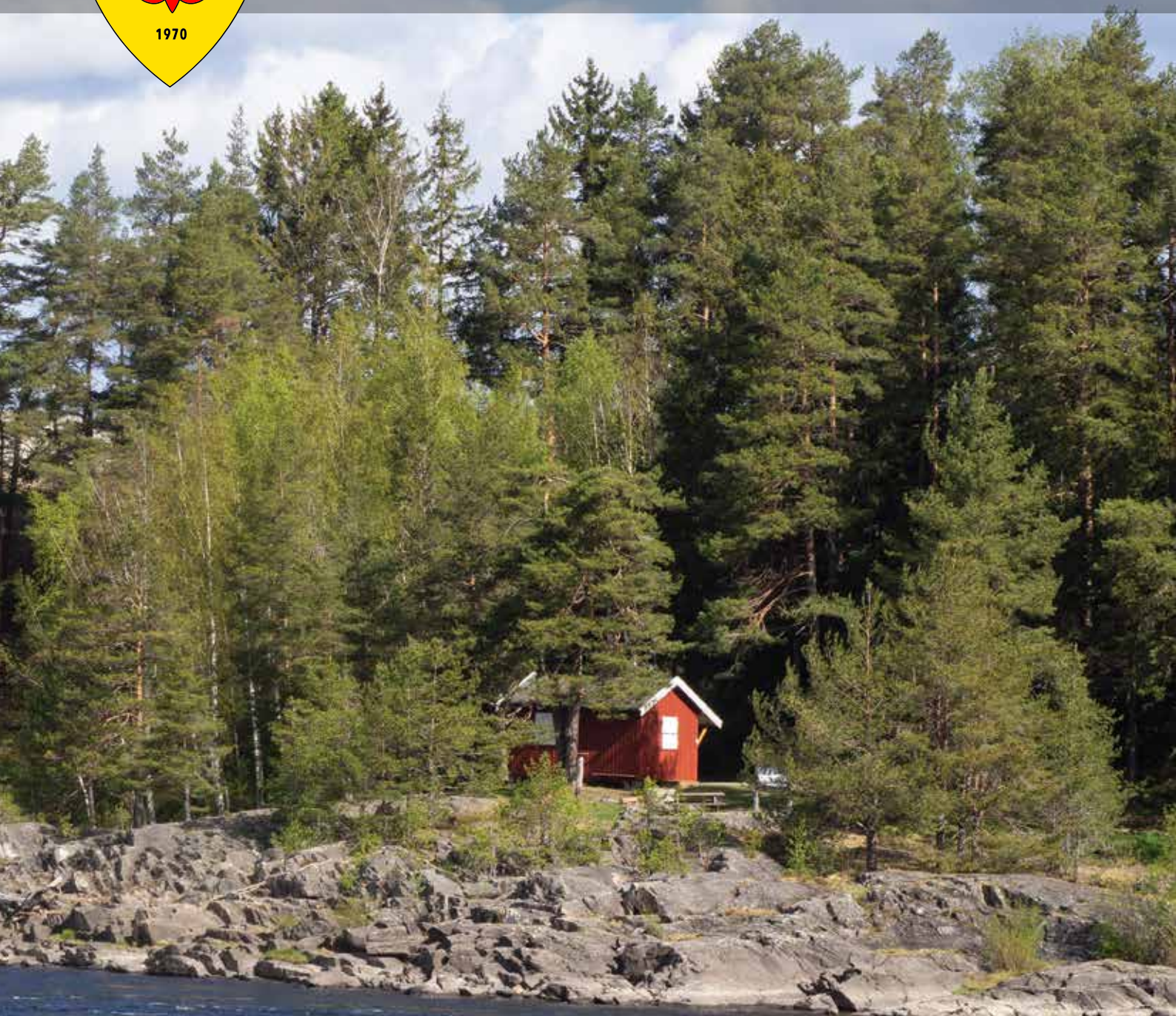


# SØRUM-SPEILET

NUMMER 2-2026 - 32. ÅRGANG



**Filmkveld på Frogner**  
**Den viktige datoen - nok en gang**  
**Olga Skovli deler minner**  
**Kanalplaner for Glomma**  
**Fløterhytta ved Bingsfoss**  
**Forlystelser i gamle Sørum**

# Lederen har ordet!

## Årsmøtet og valg

Årsmøtet ble i år avholdt i møterom «Olivia» i Sørumsand kommunehus den 24. mars. Det var tilnærmet «stinn brakke» under årsmøtet, og stemningen var bra. Ca. 40 medlemmer stilte opp. Møtet ble utmerket ledet av Rolf Reikvam som steppet inn i siste øyeblikk for Svein Sandnes. Valgkomiteen fikk i år en svært enkel oppgave; alle aktuelle på valg påtok seg gjenvalg. Eneste nye innvalgt ble Øivind Dahl; han påtok seg 3 år i valgkomiteen. Resultatet ble da slik:

LEDER: Per Stykket (gjenvalg)

STYREMEDLEMMER:

Vidar Harfallet (ikke på valg, ett år igjen)

Njål Foss (ikke på valg, ett år igjen)

Elin Mørk (ikke på valg, ett år igjen)

Hege Udnæs Hoel (gjenvalg, to år)

VARAMEDLEMMER:

Even Woxen, Helge Seiertun, Peter Bassøe (Alle gjenvalgt)

VALGKOMITE:

Leder: Gunnar Ulvestad (ett år igjen)

Henning Eid (to år igjen)

Øivind Dahl (ny, valgt for tre år)

## Økonomien i historielaget

Styret fremla til årsmøtet et budsjettforslag for 2026 med et betydelig underskudd. Dette førte naturligvis til en livlig diskusjon. Det ble påpekt fra publikum at regnskapstallene viser at det er mange «gratispassasjerer» med i vår medlemsmasse. Dette temaet ble tatt opp på vårt styremøte 14. april. Virkningsfulle tiltak vil nå bli satt inn for å rette opp dette problemet – og økonomisk oppfølging generelt. Dette er bakgrunnen for opprettelsen av en Støttegruppe for økonomi og eiendomsdrift – se eget avsnitt nedenfor.

Foranledningen til det budsjetterte underskuddet, er hovedsakelig at historielagets inntektsside viser stagnasjon mens kostnadene øker. Bok- og kalendersalg gav et redusert bidrag i 2025, og trenden forventes å bli den samme i 2026.

## Ny årskontingent fra 2027

Styret har som følge av utviklingen igangsatt straks-tiltak.

Ett av tiltakene er å øke edlemskontingenten som har vært kr 400 i en årrekke.

Styret fremla et forslag om å øke årskontingenten til kr 500, og fikk sin tilslutning til dette.

## Ny støttegruppe etablert - Støttegruppe for økonomi og eiendomsdrift

Styret har opplevd meget god erfaring med å opprette støttefunksjoner for viktige områder. BSH sin IT-gruppe og Arkiveringsgruppe er gode eksempler på dette.

Under vårt styremøte den 14. april ble det i tråd med dette opprettet en slik gruppe. Harald Ringstad, nå pensjonist – senest med «fartstid» fra Lillestrøm kirkelige fellestid angående eiendomsdrift, var invitert til styremøtet. Etter en positiv dialog med styret påtok Harald seg å lede den nye



SPONSORSAMARBEID: Jørgen Kirsebom (t.v.) og Per Stykket i Blaker og Sørum Historielag har blitt enige om sponsorsamarbeid for Sørum-Speilet.

Foto: Onur Safak Johansen

gruppen. I den nye gruppen vil fra styret inngå leder, nestleder og kasserer. Hans funksjon vil i stor grad omfatte å følge opp tilstanden til historielagets bygg og søke midler etter at profesjonelle prosjektbeskrivelser er utarbeidet. Harald kan bli en god etterfølger etter Dag Winding-Sørensen, som var en «kløpper» til å finne og søke midler under sin funksjonstid.

## Etablering av sponsoraftaler

Det er gjort avtale med Jørgen Kirsebom om å etablere promotering av sponsor-avtaler. Bidragsyterne vil bli positivt eksponert på en egen side i Sørum-Speilet. Jørgen Kirsebom vil utføre dette salget på provisjonsbasis. Dette er et godt alternativ til tradisjonelt annonsesalg. Det fine med sponsorstøtte er at beløpene er fleksible – intet beløp er for lite – intet for stort.

## Arkiveringsarbeidet

Ved årsskiftet 2025/2026 ble arkivgruppen operativ på Nordli etter ferdigstilling av 4 stk. arbeidsstasjoner i 1. etasje på Nordli. Gruppen sørget selv for anskaffelse av kontormøbler og reoler, som ble en donasjon fra Lillestrøm kommune. Styret takker gruppen for jobben med å få dette til!

Samtidig må IT-gruppas Helge Hoel og Odd Mobæk takkes for å velge ut og anskaffe nytt datautstyr. Etter anskaffelsen har Helge lagt ned et «uttall» av timer til å innfase alle PC-ene og gjøre dem ferdige til bruk for arkivdamene.

## Møte med tidligere ledere

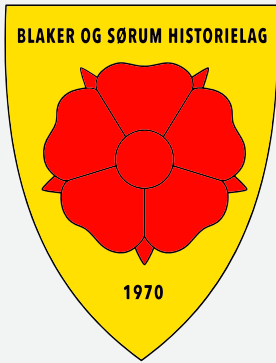
Den 16. mars inviterte arkiveringsgruppa tidligere ledere og sekretærer til et møte.

SE OMTALE lenger ut i bladet!

## Navnestriden

«Skansen skole og ressurscenter» - saken behandles på nytt.

Protestlisten med 800 underskrifter ble levert ordfører Berland den 22. januar 2026. Siden «Skansen»-navnet ennå ikke var endelig «klubbet» i den kommunale



## SØRUM-SPEILET

Medlemsblad for  
Blaker og Sørum Historielag

### Redaksjonen

Randi Fjørstad – 901 42 163  
Anne-Marie Lund – 477 57 261  
Elin Mørk – 958 62 613  
Ingun Orderud – 995 14 523

### E-post

[blakerogsorumhistorielag@outlook.com](mailto:blakerogsorumhistorielag@outlook.com)

### Adresse

Blaker og Sørum Historielag  
Nylandveien 3  
1923 Sørum

### Styreleder

Per Stykket  
Telf. 909 65 313  
E-post: psty@online.no

**Kontonummer:** 1321 08 05189

**Vipps nr.:** 75141

**Org.nr.:** 984252994

### Hjemmeside

[www.blakerogsorumhistorielag.no](http://www.blakerogsorumhistorielag.no)

### Korrektur

Lillian Mobæk

### Grafisk design

Eggum & Kirsebom AS  
[www.kirsebom.no](http://www.kirsebom.no)

### Opplag

700 eksemplarer  
ISSN 1894-8154

### Trykk

X Ide As, 1472 Fjellhamar

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.  
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten  
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller  
fotograf.*

### Forsidebilde:

*Fløterhytta ved Bingsfoss.*

*Foto: Ingun Orderud*

administrasjonen, fikk vårt innspill en ny sjanse. Navnesaken ble sendt tilbake til Hovedutvalg for kultur, som i et møte 4. mars besluttet å sende saken ut på en ny høring. 27. april fikk vi beskjed fra kommunen om at høringsfrist er 5. juni 2026 for sak nr. 26/09550. Merkes med «Navnesak Skansen skole».

Dette tar vi som en gledelig utvikling for saken!

## Arrangementer siden sist:

### Filmkveld i Frogner Kultursenter

tirsdag 3. mars

Kulturstiftelsen «Visyn» viste Del 1 «Spor» og Del 2 «Damp» som formidler vår historie.

SE OMTALE lenger ut i bladet!

### Rusletur på Sørum kirkegård

onsdag 22. april.

Dette arrangementet fikk en storartet oppslutning; i overkant av 50 personer deltok.

SE OMTALE lenger ut i bladet!

### 8. mai-markeringene i år

Denne dagen ble – som i fjor – en travel dag for lederen. Det ble – tradisjonen tro – lagt ned blomster ved Sørum, Blaker og Frogner kirker og ved Blaker skanse. En trofast skare av medlemmer fra BSH deltok under seremoniene.

Under markeringen ved Frogner kirke hadde Knut Tornaas jr. kommet helt fra Rjukan for å hedre sin far som døde som krigsfange i Tyskland, få dager før freden inntrådte. Han leste opp et rørende brev som faren sendte til hans mor i 1943 mens han satt på Grini. Dette berørte alle som var til stede.

## Den kulturelle skolesekken

Når dette skrives, er «vårens vakreste eventyr», Den kulturelle skolesekken DKS, i full gang. Våre aldrende, trofaste støttespillere stiller nok en gang opp igjen.

Busslaster med forventningsfulle elever fra skoler i Frogner, Sørum og Blaker får innføring i hvordan folkeskolen var i gamle dager og om hvordan korn på åkeren blir forvandlet til mjøl – og til slutt til mat i form av grøt.

DKS er et omfattende og krevende arrangement på Slora Mølle og Vølneberg gamle skole.

Heder går igjen til Dag Winding-Sørensen, Dag-Einar Hellerud og Vidar Harfallet på Slora Mølle, og til Elin Mørk, Anne-Marie Lund, Bjørn Tveit og Odd-Roar Stenby på Vølneberg gamle skole. Heder også til de øvrige som deltar i DKS – selv om navnene ikke er nevnt. Mange er med og bidrar, og vi har verdifullt samarbeid med Blaker Bygdekvinne og Vølneberg Vevring.

## Kommende arrangementer:

### Besøk til Maihaugen

lørdag 20. juni 2026

«Jakten på Hekneveven» er tittelen på en utstilling med vevnader fra Gudbrandsdalen.

Utstillingen ble åpnet 22. mars på Maihaugen museum og vil vare til ut i 2027.

Initiativet til turen er tatt av Blaker og Sørum Historielag, Folkeakademiet Sørum og Foreningen Norden Sørum.

Påmelding til Rita Nyborg, tlf. 412 78 930, toeller e-post: [rita@blaker.no](mailto:rita@blaker.no).

Vi anbefaler våre medlemmer varmt om å bli med!

Etter sommerferien er det planlagt arrangementer som vi håper vil få god oppslutning av våre medlemmer; mer om dette i det neste nummeret av Sørum-Speilet.

I mellomtiden ønsker jeg alle en GOD SOMMER!

*Per Stykket*

## Innhold

Lederen har ordet	2	Historien om Kongsvingerbanen	15
Filmkveld på Frogner	4	Kanalplaner for Glomma	18
Rusletur på Sørum kirkegård	6	Fløterhytta på Bingsfosstranda	20
Tidligere ledere «på befaring»	7	Ble æresmedlem som 95-åring	22
Den viktige datoene - nok en gang	8	Forlystelser i gamle Sørum	24
Thorleif L. Andresens slåsshanske	11	Slora Mølle - en særdeles våt dag i mars	26
Olga Skovli deler minner fra et langt liv	12	Jakten på fortiden	28



Gamle fotografier gjør fortelling om «gamle dager» mer levende.

## Filmkveld på Frogner

*Tekst: Anne-Marie Lund Foto: Ingun Orderud*

**Kan film formidle lokalhistorien i et område slik at følelsen av fellesskap og tilhørighet styrkes? Etter å ha sett to filmer laget av Kulturstiftelsen VISYN tror vi at svaret er JA!**

Blaker og Sørums Historielag inviterte til åpent møte i Frogner Kultursenter den 3. mars. Her ble to av de fire planlagte filmene om lokal historie i alle deler av Lillestrøm kommune vist for ca. 80 interesserte tilskuere. Det var god stemning i kinosalen, noe blide damer fra Frogner Sanitetsforening også bidro til. De solgte kaffe og deilig bakst som det var lov å ta med seg inn, og sørget også for tilgang på dette i pausen.

Etter at møteleder Helge Seiertun hadde ønsket velkommen, tok manusforfatter Torbjørn Ellingsen ordet. Han fortalte om VISYNs mål med arbeidet og planene for de neste filmene.

### ***Styrke samhold i en ny storkommune***

Kulturstiftelsen VISYN har som mål å forsterke identitet, tilhørighet og trivsel i storkommunen Lillestrøm. Det er et viktig prosjekt etter sammenslåingen av Fet, Sørums og Skedsmo, som ble til en av landets største kommuner med over 90 000 innbyggere. At kommunen består av både by og bygd og flere tettsteder, alle med sine særpreg, gjør at vi må erkjenne forskjellene og likevel innse at vi har mye felles. Filmene tar for seg regionens historie. Den siste filmen vil også handle om veien videre, planer og visjoner for framtida.

### ***Kunnskap til barn og unge***

Først og fremst er filmene rettet mot barn og ungdom til bruk i skolen. Men det viser seg at de er interessante for alle aldersgrupper, og kommer derfor til å bli vist i mange forskjellige sammenhenger framover.

Vi fikk se et innslag fra en av skolene som har brukt den første filmen med tilhørende undervisningsopplegg. Her møtte vi en entusiastisk lærer som understreket at dette er et godt og nyttig verktøy i undervisningen. Fjerdeklassingene hennes var også begeistret, og kommentarene deres tydet på at de hadde fått vite mye de ikke visste fra før. Kunnskap om



Formidler Kim Eidhagen

lokalhistorie til skoleelever i Lillestrøm kommune er dermed godt ivaretatt, sammen med historielagets opplegg som digitale vandringsspill og samarbeid om Den kulturelle skolesekken.

Film 1, «Spor», viser hvordan Romerike ble til etter istida og gir glimt fra historien fram til 1814.

Film 2, «Damp», handler om utviklingen på 1800-tallet og fram til 1905, hvordan industrialisering og modernisering endret folks måter å leve på.

### **Levende fortelling**

Innholdet i filmene er godt beskrevet av Hege Udnæs Hoel i Sørumspeilet nr.1-2026. Vi forteller her bare litt om våre opplevelser og refleksjoner etter å ha sett filmene:

For det første er vi imponert over hvordan filmene var satt sammen. Dette er profesjonelt arbeid av folk med gode tekniske kunnskaper. I den første filmen, «Spor», er det storslåtte bilder som viser Romerikes natur på sitt beste med musikk og lyd som gjør det til en helhetlig opplevelse. Vi bor faktisk i et område med spesiell og vakker natur!

Veksling mellom store opptrinn og nærbilder gjør det lett å følge med på reisen gjennom århundrene. Her er mange spor etter mennesker fra langt tilbake. Tidsriktige klær og utstyr forsterket følelsen av å delta, for eksempel i flukten opp til bygdeborgen når dagliglivet ble truet av angripere.

### **Tekniske framskritt og store samfunnsendringer**

I filmen «Damp» er tempoet raskere, og det skjer mye. Det er helt i tråd med utviklingen på 1800-tallet da den moderne tid med tekniske nyvinninger gjør sitt inntog. At filmen starter med at «Tertitten» kommer brasende gjennom terrenget mellom Sørumsand og Fossum med tuting og røyksky, varmer hjertet til oss fra denne delen av



Formidler Kristin Haldor Martinsen

kommunen. Toget er ett av de mange viktige kulturminnene i regionen, for det brakte liv og røre til bygdene langs traseen. Dessuten finnes det jernbaner i flere retninger, både Hovedbanen og Kongsvingerbanen går gjennom områder i storkommunen, og medførte store forandringer da de ble anlagt.

Oppgangssaga ble avløst av dampdrevne sager, og sagbrukene trengte ikke lenger å ligge ved fosser, men på andre steder som egnet seg. Sagbruk har det vært mange av i området, og tettstedet (senere byen) Lillestrøm vokste fram rundt dem. At Lillestrøm ble kalt «Flisbyen» har sin naturlige forklaring.

Det kommer tydelig fram at tømmer og trelast har vært viktig for området. Glomma, tømmerfløtingen, lensene ved Bingen og Fetsund har fått god plass i fortellingen. Dagliglivet er godt skildret ved bruk av gamle fotografier sammen med opptrinnene. Her får vi høre om overgangen fra omgangsskole til faste skolehus som ble bygd i hver krok og grend, om husmannsvesenet og livet i arbeiderboligene ved sagbrukene. Fattigdom og barnarbeid blir tydeliggjort med de gamle fotografiene og vekker ettertanke.

For oss i Blaker og Sørums Historielag er det stas å se at «våre» steder, Slora Mølle og Vølneberg gamle skole er med som viktige kulturminner.

### **Dyktige folk står bak**

Alle aktørene fortjener ros, men vi må særlig nevne gjennomgangsfigurene, Kristin Haldor Martinsen og Kim Eidhagen. De dukker opp i forskjellige omgivelser og kostymer, og er like gode fortellere enten de er vikinger eller husmannsfolk med stor ungflokk. Dette er tydelig og medrivende formidling!

Sist, men ikke minst, må nevnes produsent Tor Harald Vidung, som har gjort en strålende jobb med disse



Produsent Tor Harald Vidung og manusforfatter Torbjørn Ellingsen

to filmene. Vi gleder oss til de neste kommer!

### **Innspill til neste film**

Det er ikke så lenge til. Den tredje filmen som har fått navnet «Frihet», skal handle om tida fra 1905 til 1945, og den er snart ferdig. Fremdeles er det mulig å komme med ideer og innspill.

Etter filmvisningen flyttet forsamlingen seg ut av kinosalen og ble oppfordret til å dele sine tanker. Både manusforfatter og produsent var til stede og lydhøre for forslagene.

Det ble nevnt blant annet hvordan elektrisitet førte til store endringer, ikke minst i hjemmene og for kvinnenes arbeid. Meieridrift var også et tema, og forfatteren sa at det blir omtalt og vist i denne filmen. Bedre hygiene ved å åpne folkebad var en oppgave sanitetsforeningene tok seg av i disse åra, sammen med mange andre tiltak for å bedre folkehelsen. Alle hoppbakkene i Blaker og Sørumsand ble nevnt, og kan kanskje få en plass i avsnittet om idrett? Her blir idrettens rolle i samfunnet en del av fortellingen om annen verdenskrig, svarte produsenten. Dermed ble det også snakk om minner fra krigen, og hvilke som bør være med i en slik film.

Den fjerde og siste filmen skal hete «Nytt fellesskap» og vil handle om åra fra 1945 til 2020. Den er fremdeles under planlegging.

Det er altså mye å se fram til, og vi oppfordrer alle til å møte opp når filmene blir vist.

# Rusletur på Sørum kirkegård, og en omvisning i kirka

Tekst og foto: Ingun Orderud

**Historielaget arrangerte årets første rusletur onsdag 22. april, og dagens mål var Sørum kirke. Nærmere 60 personer hadde funnet veien hit i det vakre vårværet.**

Vi møttes utenfor kirka hvor Elin Mørk fra turkomitéen ønsket velkommen, før hun overlot ordet til Harald Stokstad, som guidet oss rundt på kirkegården. Turen startet ved minnesmerket for de falne under krigen, før vi gikk inn på den eldste delen av kirkegården. Den ligger syd for kirka og er omgitt av en solid steinmur datert 1804. Her er det mange gamle gravstøtter og mye er fredet. Vi fikk høre historien bak en del av dette.

Det er også flere store, flotte trær på området. For en tid siden ble to store eiketrær fjernet, ikke uten protester, etter at det var gjort store anstrengelser for å bevare dem. Det viste seg at røttene var skadet av det gravearbeidet som nødvendigvis blir på en kirkegård. Det står igjen en stor lønn, og to flotte asketrær mellom kirka og kapellet. Og i tillegg til disse en god del fine, men litt mindre trær.

Kirkegården er blitt utvidet ved flere anledninger, og vi ruslet videre bort til den nye delen som ble tatt i bruk i 1973. Skikker og tradisjoner forandrer seg med årene, og noe som har blitt populært i senere tid er minnelunder. Ved Sørum kirke er det to, for den første ble raskt for liten. Her ble det også et stopp, hvor vi fikk høre hvordan arbeidet på kirkegården foregår nå. Store forandringer når det gjelder regler og rutiner har skjedd i løpet av kort tid.

Kapellet ved siden av kirka er fra 1932, og ble betydelig utbedret i 1990. Servicebygget er ca. 20 år gammelt, og inneholder bl.a. lagerrom og toalett. Det er Sørum sogn som eier kirka, og kirka igjen eier en skogteig på 80 mål oppe ved Vilberg. Her har det vært tatt ut tømmer ved flere anledninger, og fortjenesten herfra står det kirka fritt å disponere. Dette er vel ganske enestående for Sørum kirke nå i nyere tid. Når det gjelder prestegården kommer den mest sannsynlig ikke lenger til å høre sammen med kirka, men det er ikke helt avklart hva som videre kommer til å skje her.

Sørum kirke kan dateres helt tilbake til 1166, selv om det naturlig nok har skjedd en god del endringer i årenes løp. I 2016 ble det utgitt en bok, Sørum kirke 850 år, og her er det mye interessant å lese om kirka og samfunnet rundt. Boka er fortsatt mulig å få tak i ved henvendelse til kirkekontoret. Det har også skjedd en del nytt de siste ti årene, f.eks. ble tårnet restaurert i 2021 med penger fra Riksantikvaren. Orgelet er også restaurert, i Berlin, og framstår nå som et av landets beste kirkeorgel.

Etter turen på kirkegården gikk vi inn i kirka, hvor Harald Ringstad overtok og fortalte om hvordan kirka restaureres og vedlikeholdes i nyere tid. Dette medfører mye arbeid, for siden kirka er fredet må hver minste ting søkes om og dokumenteres. Det har likevel blitt utrettet mye, bl.a. nye lamper og bedre belysning. Fra 2024 ble det mulig å søke om ekstra midler fra et fond til vedlikehold av middelalderkirker. Innen 2030, 1000-årsjubileet for innføringen av kristendommen i Norge, skal alle disse kirkene i Norge være pusset opp og sikret. En av tingene som skal skje i Sørum er at kirka skal kalkes innvendig slik at den blir enda lysere og finere.

Etterpå fikk de som hadde lyst lov å bli med opp i tårnet for å beundre de tre gamle klokkene. Den nye tid har nådd hit også, og to av klokkene kan settes i bevegelse bare ved å trykke på en knapp. Slutt med det slitsomme arbeidet med å stå under klokka og dra i tauet. Den tredje klokka må betjenes manuelt på «gamlemåten», men den er ikke noe særlig i bruk lenger. Det var mange, lange trapper opp til klokkene, men de var nye og lette å gå i. Bedre belysning var det blitt her også.

Sikkerheten er satt i høysetet også i gamle kirker, f.eks. er det ikke lenger lov å være så mange på galleriet. Tydelig at det foregår mye i «kulissene» som en vanlig kirkegjenger ikke tenker over, og vi lærte en god del nytt i løpet av kvelden. Det føles alltid litt spesielt å rusle rundt på en kirkegård, og her ved Sørum kirke er den både velstelt og velholdt.



Vi er samlet utenfor kirka og klar til å starte rusleturen.



Harald Stokstad forteller om et av de gamle gravminnene.



Minnelundene ligger på den nyeste delen av kirkegården.



Del av den flotte gamle dora på vestveggen.



En av de tre gamle kirkeklokkene.



Kirka, kapellet og de flotte gamle asketrærne.



### Tidligere ledere som ikke lever lenger:

- 1977-1987 Trond Kaare Westby
- 1988-1993 Leif Mathisen
- 1993-1998 Dag Nordsveen

Fem ledere på rekke og rad, fra venstre: Historielagets nåværende leder Per Stykket (2025- ), Elin Mørk (2021-2025), Dag-Winding-Sørensen (1987-88, 2008-2017), Svein Sandnes (1998-2008) og Asbjørn Langeland (1970-1977). Tidligere leder Kåre Bøhler (2017-2021) var forhindret fra å komme. Historielaget har fra starten i 1970 hatt mange gode ledere, nå er det bare de ovenfor nevnte som lever.

## Tidligere ledere «på befaring» i historielagets arkiv på Nordli

*Tekst og foto: Randi Fjørstad*

**Historielagets nyopprettede arkivgruppe har kommet godt i gang med arbeidet. Lokalene er nyvasket og innredet med 5 kontor plasser, godt utstyrt med bord, stoler og hyller. Noe har vi fått overta uten vederlag, resten er kjøpt meget rimelig på Finn.no. Det er investert i PC-er, og oppdateringer og opplæring på maskinene er i gode hender hos Helge Hoel. I første omgang sorteres gamle styredokumenter, årsmeldinger osv. Alt skal klargjøres for digitalisering.**

Den 16. mars inviterte arkivgruppa tidligere ledere av historielaget til lunsj og orientering om arbeidet. Vi hadde lyst til å vise frem hele arkivarealet (4 rom), og samtidig fortelle om arbeidet så langt og planene fremover. I tillegg var målet å fylle noen huller i historielagets historie, mens vi ennå er så heldig å ha en håndfull gamle ledere som både husker og fortsatt brenner for laget.

Det ble noen trivelige og nyttige timer på Nordli denne formiddagen. Vi som går gjennom de gamle mappene og dokumentene er mektig imponert over omfanget og kvaliteten på det arbeidet som tidligere ledere og styrer av historielaget har gjort. Det er litt av en »arv» som skal føres videre.

De som møttes og utvekslet erfaringer denne dagen var nåværende leder Per Stykket, tidligere leder Elin Mørk (som er nestleder i nåværende styre), de tidligere lederne Dag Winding-Sørensen, Svein Sandnes og Asbjørn Langeland. Tidligere leder Kåre Bøhler var også invitert, men hadde dessverre ikke anledning til å møte. Fra arkivgruppa møtte Toril Wikesland, Karen Henriksen, Marit Furuseth, Inger-Beate Sanneland og Randi Fjørstad.

Toril Wikesland er leder for gruppa. Hun loste oss effektivt, godt og hyggelig gjennom programmet. Dagen ble avsluttet med lunsj i møterommet, ordnet av Per og Elin. Praten gikk lett og ledig rundt bordet, som den gjerne gjør når entusiaster med felles interesser møtes.



Befaring i arkivet i 1. etg.



Toril orienterer om hva gruppa har prioritert å starte med, og hvilke opplysninger vi mangler.



Lunsj på møterommet i 2. etg. Fra venstre: Toril Wikesland, Helge Hoel, Svein Sandnes, Asbjørn Langeland, Dag Winding-Sørensen, Marit Furuseth, Inger Beate Sanneland, Per Stykket, Karen Henriksen og Elin Mørk.



Bernt Knut Tornaas ved minnesmerket om hans far Knut Karsten Tornaas ved Frogner kirke.

## Den viktige datoen - nok en gang

Av Randi Fjørstad

Datoen er 8. mai – også kalt fredsdagen. I fjor kunne Norge feire 80 år med fred etter at andre verdenskrig tok slutt i 1945. Jubileet ble markert over hele landet med ulike arrangementer. I Sørum markeres fredsdagen hvert år med blomsternedleggelse på 3 minnesmerker og et gravsted. Minnesmerkene i Sørum er tre bautasteiner, en ved Sørum kirke, en ved Blaker kirke og en ved Blaker Skanse. Det fjerde minnesmerket er en gravstein på Frogner kirkegård. For historielagets mangeårige medlemmer, og flittige lesere av Sørum-Speilet, er minnesteinens historie sikkert godt kjent. For nye medlemmer og nye lesere av bladet kan det være greit å få en samlet informasjon.

### Minnesmerke ved Blaker Skanse

Jeg starter med minnesteinen på Blaker Skanse. Den står innenfor skansens voller, ved enden av Kommandantboligen, omkranset av en hekk. Steinen ble reist i 1948, til minne om åtte falne elever fra Statens Husflidsskole. Det var skolen som sørget for minnesteinen, og det er verdt å minnes ordene som høyesterettsadvokat Leif S. Rode sa i sin avdukingstale: «Minnesteinen over disse åtte guttene som har vært elever ved denne skole, vil stå her som et symbol for vår frihetsvilje. Og det høver godt at den står på Blaker Skanse.

Det er ikke slik å forstå at den skal forherlige krigen, men den skal være en bekreftelse på viljen til å reise seg mot makten. Det er lenge siden vi

nordmenn respekterte makten som uttrykksmiddel. Under krigen hadde vi mange forskjellige fronter. Disse åtte var med i mange av dem. Guttene hadde sitt preg av den norske natur. De vek ikke unna da friheten var truet, men gjorde sin tapre innsats. Selv fikk de ikke se resultatene, men det fikk vi».

De åtte ungdommene var: Olav Bjerke (falt ved Rustad i 1940), Olav Sørnes (flyktingelos, døde i Neuengamme konsentrasjonsleir i 1945), Peder Havik (gikk ned med båten Richard With), Arne Grøtterud (falt ved Vikersund), Ole Jakob Bjanes (døde i konsentrasjonsleiren Natsweiler), Georg Fjeldberg (skutt på Trandum), Gunnar Gundersen (tok sitt eget liv under tortur på Viktoria terrasse) og Karl Fleischer (skutt på Øverlands gård i Bærum).

På steinen står inskripsjonen: «Ga livet sitt i frihetskampen 1940-45».

### Minnesmerke ved Frogner kirke

Minnesmerket ved Frogner kirke er gravsteinen til motstandsmannen Knut Karstein Tornaas (1909-1945). Støtten står til venstre like innenfor porten. Tornaas døde i konsentrasjonsleiren Dachau i Tyskland den 28. februar 1945. Rett før krigens slutt, kun 3 uker før de hvite bussene hentet de norske fangene, døde han av flekkyfus. Tornaas sin gravstein ble betalt med statlige midler. Det fulgte derfor noen restriksjoner med dette gravstedet. Bl.a. fikk familien ikke lov til å sette navnet til enken etter Tornaas på steinen, da hun døde for noen år siden. Løsningen ble at familien satte opp

en maken gravstein med hennes navn ved siden av mannens stein. På Knut Karsten Tornaas sin stein står det: «For Norge 1940-1945».

## ***Minnesmerke ved Sørum kirke***

Minnesmerket ved Sørum kirke står like ved hovedporten inn til kirkegården. Steinen ble reist allerede i 1941, med navnene til de to første falne fra Sørum. Det var idrettslaget i bygda som tok initiativet til å reise dette minnesmerket. Avdukingen skjedde under krigen, og måtte derfor godkjennes av okkupasjonsmakten. Et par år etter krigen, i 1947, ble det risset inn ytterligere seks navn. Følgende 8 falnes navn står på steinen: Arthur Olsen Julton (falt ved Rustad 1940), Halvard Merlid (falt ved Segalstad bru 1940), Thorleif Leonard Andresen (døde i Akershus fengsel 1942), Gunnar Gundersen (døde på Ullevål sykehus 1944 etter skader han ble påført i fengslet i Møllergata 19), Erling Georg Foss (døde i Sachsenhausen konsentrasjonsleir 1943), Simon Gabriel Watterud (omkom ved torpedering 1942), Ole Larsen (omkom på Narvik havn 1940, ombord i D/S Eidsvold) og Rolf Halfdan Eid (omkom i eksplosjonsulykken i Filipstad 1943). Steinen har inskripsjonen: «Til minne om våre soldater som falt i kampen for fedrelandet».

## ***Minnesmerke ved Blaker kirke***

Minnesmerket står like utenfor kirkens hoveddør. Den ble avduket 13. oktober 1946, og ble reist av ungdommer i Blaker som ønsket å hedre lokale ofre fra krigen. På steinen står det tre navn: Trond Olav Bjerke f. 3. aug. 1912, Jomar Sigurd Nybø f. 8. april 1917 og Olav Sørnes f. 22. juli 1919. Bjerke og Nybø falt ved Rustad i Vinger, mens Sørnes døde i 1945 i konsentrasjonsleiren Neuengamme. Olav Sørnes sitt navn står også på minnesteinen ved Blaker Skanse, fordi han var en av de åtte elevene ved Statens Husflidsskole som ble drept under krigen. Steinen har inskripsjonen: «Vi minnes dere med stolthet og takk».

## ***Borger Hansens Minnefond for 8. mai***

### **Blomster**

Tradisjonen med blomsternedleggelse



*Morten Eldevik legger ned blomster ved onkelen Knut Karsten Tornaas sin grav.*

ved bautaene er like gammel som freden. Den startet som en bevegelse i Milorg distrikt D12 allerede 8. mai 1945. I alle år etter krigen ble tradisjonen med å vise respekt for soldatene som ofret livet i frihetskampen, og markere dette 8. mai, holdt i hevd av de som overlevde og deres familier. Milorgmannen Borger Hansen var en av dem.

På 1990-tallet ble det diskutert om ikke tiden var inne for at historielaget burde overta ansvaret for å føre tradisjonen videre. Men det var først 1. mars 2011 at Blaker og Sørum Historielag opprettet et fond i Borger Hansens navn. Fondets beløp ble donert av Borger Hansens familie, og formålet var å bekoste blomster ved bautaene som er reist over falne 1940-45 ved Sørum kirke, Blaker kirke og Blaker Skanse. I tillegg ønsket historielaget at Tornaas sin grav ved Frogner kirke skulle innlemmes i 8. mai-tradisjonen, og bekoster nå blomsternedleggelse også på hans grav.

### **Vedlikehold**

Når det gjelder vedlikehold av bautaene påtok Sørum kommune seg den 14. august 1950 å dekke vedlikehold av bautaen ved Sørum kirke, og stedet der bautaen står. Senere ble fondet Sørumslettens Innkjøpslags Fond opprettet. Fondet disponeres av kirkevergen og har overtatt ansvaret for å dekke kostnadene ved vedlikehold

av bautaen ved Sørum kirke. I tillegg har firmaet T.& B. Hansen i mange år støttet vedlikeholdet av denne bautaen.

Det ordinære stellet/vedlikeholdet av bautaen ved Blaker kirke er det kirkegårdsmyndighetene som tar seg av.

I 2024 ble steinen ved Blaker Skanse pusset opp, betalt av Lillestrøm kommune.

Tornaas sin gravsten ved Frogner kirke ble bekostet av Staten og da er hovedregelen av Staten også har ansvaret for vedlikehold. I mange tilfeller, spesielt for krigsgraver og tilknyttede minnesmerker, er ansvaret delegert til lokal gravplassmyndighet (kommunen).

## ***Etterkommere på tur til Segalstad – der de første fra Sørum falt***

I fjor bestemte en gruppe på 10 seg for å markere litt ekstra i forbindelse med 80-årsjubileet for freden. De arrangerte en tur til Segalstad i Gausdal, hvor Sørums første falne soldater ble drept. På samme tur la de veien innom andre viktige minnesmerker fra krigen.

Kåre Bøhler, tidligere leder av Blaker og Sørum Historielag, sendte et referat fra hele turen til redaksjonen. Det er flott at mange fortsatt ser hvor viktig det er med minnesmerker, oppsøker dem og minnes de som ga sitt liv for landet og freden.



Fra oppsummeringsmøtet etter Segalstادتuren. Rundt bordet sitter fra venstre: Dagfinn Johansen, Svein Hertenzenberg, Ole Evensen, Halvard Evensen Merlid, Jon Arve Egner, Jan Aurstad, John Ivar Sæther og Yngve Lohne. Foto: Unni Lohne

Gruppen besto av Kåre Böhler, Halvard Evensen Merlid, Ole R. Evensen, John Ivar Sæther, Yngve, Eira og Unni Lohne, Jon Arve Egner og Stein Rotnebo. Alle deltakerne har tilknytning til falne eller overlevende fra slaget ved Segalstad, enten via slektskap eller vennskap. Ole Evensen og Halvard Evensen Merli er nevøer av Halvard Merli som mistet livet under trefningen ved Segalstad. Yngve Lohne var med i slaget ved Segalstad og overlevde. Han var en god venn av Kåre Böhler og flere andre i gruppen. Stein Rotnebo er historieinteressert, og flere i hans slekt var med i trefninger på andre siden av Mjøsa under krigen.

Gruppen leide en minibuss, og med Ole Evensen som sjåfør dro de fra Lørenfallet 29. juli kl. 9. De kjørte nordover via Hauer seter til Hurdal. Hauer seter var stedet der de unge soldatene i 1940 gikk av toget på sin vei mot Segalstad. Den første natten sov soldatene på gulvet i Hurdal skole. Datoen var 11. april 1940. Turgruppen kjørte videre til Skreia og la inn et stopp ved Balke kirke, samt matpause på Hoff gjestgiveri. Deretter kjørte de via Lena og Gjovik.

Ved Mustad gård tok de en pause ved bautaen over de seks soldatene som ble drept på dette stedet. På denne minnesteinen står de sterke ordene: «Skutt av tyskerne 21. april 1940 uten rett eller dom».

Ved Østre Gausdal kirke ble det nok en stopp. Der står minnestøtten over de 16 norske ingeniørsoldatene som døde den 24. april 1940 ved en fryktelig misforståelse. De norske styrkene trodde at bussen som kom kjørende var full av tyske soldater og åpnet ild. For sent ble det oppdaget at det var norske soldater som kjørte en buss med flere hundre kilo sprengstoff på taket. Den kjørte i følge med en lastebil som hadde to tonn sprengstoff på lasteplanet. Denne krigstragedien fra 1940 er lite kjent i dag.

Gruppen fra Sørumsøra overnattet i en jakthytte tilhørende Evensens. Der fikk de nydelig rømmegrøt og spekemat, servert av Liv Siverud Fyken. Neste dag, den 30. april, dro følget videre. Da var første stopp Granlund, det stedet hvor unge Halvor Merlid døde. På Granlund fikk de en omvisning på nabogården (Engeland gård), som fortsatt har mange merker i veggene etter trefningene der, bl.a. et stort hull etter en granat. Omviseren på gården var 95 år gamle Arvid Engeland. Han var yngste sønn på gården, og var 10 år i 1940. Han husker fortsatt godt trefningene som førte til så mange skadde og døde.

Veien hjem gikk via Bødalen, der de norske troppene kapitulerte den 30. april 1940.

Kl. 18 var alle trygt tilbake til Lørenfallet, etter en innholds-



TJAFS-LAGET: Bildet er fra Halvard Merlids begravelse 17. mai 1940, hvor Halvards mitraljøselslag var til stede. Fra venstre: R. Lindh - 1. skytter, A. Norvik - geværmann, H. Kjensdalen - geværmann, O. Lohne - geværmann, J. Syversen - 2. skytter, A. Johansen - 4. skytter, O. S. Olsen - sersjant og lagfører, A. Hansen - geværmann, J. Jahr - geværmann. Feltkameratene Olav Lohne, Reidar Døhli, Olaf Gulbrandsen, Reidar Løkka, Ragnar Karlsen og Oskar Hansen bar kisten. Mitraljøselslaget «Tjafs» ble opprettet 12. april 1940 på Østre Toten. Halvard Merlid var 3. skytter i laget.

rik og lærerik tur. Syv måneder senere, den 7. november, møttes turgruppen på nytt. De hadde behov for å oppsummere inntrykkene fra turen. Til det treffet inviterte de med Jan Dagfinn Johansen, Svein Hertenzenberg og Jan Aurstad. De to sist nevnte hadde fedre som var med på slaget ved Segalstad bru. Jan Dagfinn (sønn av overlevende fra slaget ved Segalstad) var med å planlegge turen, men ble forhindret i å være med da. Da er det greit med et skikkelig oppsummeringsmøte.

## Årets markering

Tradisjonen tro møttes representanter fra historielaget og pårørende kl. 10:45 ved Sørumsøra kirke, ved Blaker kirke kl. 11:30 og ved Blaker Skanse kl. 12:00. Alle stedene ble det sagt noen innledende ord ved historielagets leder Per Stykket, blomster med sløyfe i rødt, hvitt og blått ble lagt ned, deretter ett minutt stillhet før det ble sunget et vers av nasjonalsangen.

Markeringen ble avsluttet ved Frogner kirke kl. 13:00 ved gravstøtten til Knut Karsten Tornaas. Per Stykket sa også der noen innledende ord. Deretter fortalte Knut Karsten Tornaas sønn Bernt Knut om farens siste reise fra Grini til Dachau. Han leste også opp et brev med rørende ord som faren skrev hjem til sin kone Sigrid i april 1943, kun en måned før hun fødte sønnen Bernt Knut. En sønn faren aldri fikk se. Knut Karsten og Sigrid Tornaas hadde også datteren Jorun født i 1941. Fra familien møtte i tillegg Tornaas nevø Morten Eldevik. Han stilte med fallskjermjegerlue. Onkelen han aldri møtte ble et forbilde for ham, og beundringen for onkelen og det han sto for mener han bidro til at han selv ble yrkesmilitær. På blomstene fra ham fulgte en sløyfe med ordene: «Takk for innsatsen onkel Knut. Du vil aldri bli glemt».

Det ble en høytidelig stund, og vi lar to bilder fra den siste minnestunden symbolisere 8. maitradisjonen i år.

Kilder:

Kåre Böhler, tidligere leder av historielaget «Blaker, Skansen og Skolen» av Georg Brochmann  
Sørumsøra Bygdebok bind 7  
«Sørumsøra under okkupasjonen 1940-45»  
Halvard Evensen Merlid  
Sørumsøra-Speilet 3-2020 «75 år med fred» (artikkelen bygger på 2. skytter J. Syversens dagboknotater fra slaget ved Segalstad bru)

# Historien om motstandsmannen Thorleif L. Andresens slåsshanske og om et våpenlager i Lysedal i «Kapadosia»

Av Per Stykket

## **Motstandsmannen Thorleif Andresen**

Thorleif Andresen ble arrestert 5. mai 1942 i kjølvannet av likvidasjonen av den avskydde og beryktede angiveren Arne Tofteberg. Tofteberg var ansatt i Statspolitiet. Osvald-gruppen klarte å få installert sprengstoff i telefonen til Tofteberg, slik at han fikk sprengt halve hodet bort. Dette skapte et enormt raseri innen GESTAPO – og det samme gjaldt Terboven.

## **Rettsaken på Akershus Festning**

Etter at i alt 7 personer ble arrestert og plassert på Akershus Festning, ble det fra 27. august startet en farseaktig retts-sak hvor store deler av den nazistiske pressen i Norge var til stede. Presse-dekningen var enorm. Via alle bildene som ble tatt, ble Thorleif Andresen et av de ansiktene som ble kjent over hele landet. Thorleif Andresen skjønte raskt at det ville bli dødsdom for ham, og 29. august kuttet han en pulsåre slik at han blødde i hjel. Alle de øvrige anklagede ble skutt på Trandum den 7. september 1942.

## **Jan Engebretsens historie om Thorleif Andresen**

Dagen etter frihetsdagen 8. mai 2025 ble jeg kontaktet av Jan G. Engebretsen. Jan er født i 1943, og hadde sin oppvekst på småbruket Låland i «Sameia»-kroken. Vi gikk sammen i både folke- og framhaldsskolen på Haugtun i Blaker – og var hele tiden «gode busser». Jan er ellers godt kjent i Sørums kommune for sin mangeårige og store innsats innen frivillighet.

Jan har i årtier båret på en hemmelighet knyttet til Thorleif Andresen. Han har flere ganger tenkt på å kontakte Hjemmefrontmuseet på Akershus om sin historie om Sørumsands landskjente motstandsmann. Etter at han fikk vite at jeg – «kjentfolk» - hadde blitt formann i Blaker og Sørums Historielag – følte han at det var lettere å formidle sin «hemmelighet».

## **«Slåsshansken»**

Jan fortalte at hans far, Gunnar Engebretsen, var i vennekretsen til Thorleif Andresen.

De var arbeidskollegaer på Trevare-fabrikken på Sørumsand. Det hendte at Thorleif besøkte Gunnar på hans småbruk Låland under krigsårene. Under et besøk, glemte eller etterlot Thorleif sitt håndvåpen – kalt «slåsshanske». Tidspunktet for denne hendelsen var på våren 1942, ikke lenge før han ble arrestert. Thorleif var da involvert i operasjoner som han visste kunne bli livsfarlige. Det var da godt å ha et selvforsvarsvåpen.

## **Slåsshansken etter krigen**

Etter krigen ble slåsshansken liggende i en skuff på Låland. Da våningshuset på Låland ble ryddet fordi småbruket skulle selges, tok Jan vare på slåsshansken – og har hatt den i sin varetekt hele tiden etterpå. Under telefon-samtalen den 9. mai, ble vi enige om en overrekkelse av slåsshansken til Blaker og Sørums Historielag på Nordli den 14. mai – under et styremøte.

## **Nedgravde våpen i Lysedal**

Da jeg var guttunge, fikk jeg høre av flere at Thorleif Andresen og hans gruppe hadde gravd ned våpen i Lysedal. Jeg har i årevis prøvd å finne sannhetsbevis for dette – fordi vår gård Stykket har en skogteig akkurat i dette området. Skogbunnen i denne teigen består av løs jord – og ender i en bratt skråning ned til Stykket-bekken. Under telefonsamtalen med Jan, bekreftet han at «historien» om våpnene i Lysedal var sann. Han selv og Knut Sem – klassekamerat av Jan og meg – hadde – antageligvis i 1952 eller 1953 - vært i Lysedal og funnet 2 kasser. Kassene var ca. 30 x 30 cm i firkant og ca. 1.5 m lange. De lå i en bratt skråning ned mot bekken - og hadde beslag av metall. Etter at disse opplysningene er mottatt fra Jan Engebretsen, bør det ikke lenger herske noen tvil om at det var plassert et våpenlager i Lysedal under krigen.

## **Norsk Hjemmefrontmuseum**

14. mai 2025 hadde Blaker og Sørums Historielag styremøte på Nordli. Under styremøtet kom Jan Engebretsen og overrakte slåsshansken til historielaget. Styret bestemte raskt at Norsk Hjemmefrontmuseum skulle kontaktes. Slåsshansken etter motstandsmannen Thorleif Andresens fra Sørums burde innlemmes i museet samling. Som sagt så gjort. Museet ble kontaktet, og den 12. juni 2025 ble historielaget invitert til Akershus Festning hvor Norsk Hjemmefrontmuseum ligger. Der ble slåsshansken overlevert til museet ved historiker og rådgiver Sigurd Stenwig. Museet er en del av Forsvarshistorisk Museum, opprettet 1. januar 2025.



Jan Engebretsen gir slåsshansken til BSH v/leder Per Stykket.



Leder Per Stykket overrekker slåsshansken til Hjemmefrontmuseet v/ historiker og rådgiver Sigurd Stenwig

**En slåsshanske (også kalt knokejern) er en forsterkning av metall eller hardt materiale som tres over fingrene for å forsterke slag. Gjenstanden defineres som et forbudt våpen uten lovlig bruksområde etter Våpenforskriften.**

# «Jeg har vært heldig!»

## Olga Skovli deler minner fra et langt liv

av Anne-Marie Lund

**Det er ikke ofte en får snakke med noen som har levd i over hundre år! Det er heller ikke ofte at hundreåringer er så spreke i både kropp og hode som Olga Skovli – ei blid og imøtekommende dame som tok imot oss fra Sørums-Speilet på beste vis!**

### *Fornøyd hundreåring*

I den koselige leiligheten på Bergerjordet i Blaker er det dekket et nydelig kaffebord da Olga og datteren Ingunn ønsker oss velkommen.

At noen ser yngre ut enn alderen skulle tilsi, bør vi kanskje ikke prate om i våre dager, da såkalte «skjønnhetsoperasjoner» florerer? Men vi er sikre på at hos Olga er ingenting strukket og løftet på kunstig vis, så vi kan ikke la være å bemerke det. Da er Olgas kommentar: «Ja, jeg har vært heldig!» Dette utsagnet gjentar hun i flere sammenhenger i løpet av samtalen. Livet hennes har selvfølgelig budt på sorger og prøvelser. Men de faktorene som «lykkeforskere» sier er viktige for å ha det bra, har også vært til stede: Trygg oppvekst, gode familierelasjoner, stabil økonomi og god helse.

«Jeg har vært heldig med helsa» sier Olga, og datteren Ingunn nikker enig, men legger til: «I fjor på denne tida var det ikke så bra. Det ene etter det andre av sykdom og plager meldte seg, og det ble lange opphold på A-hus og Skedsmotun. Vi var redde for at vi ikke fikk feiret 100-årsdagen!» Men Olga frisknet til, og på bursdagen i juni fikk hun permisjon fra Skedsmotun. «Da ble det fest i fellestua her på Bergerjordet med mange gjester - familie, venner og naboer», smiler Olga fornøyd.

Ikke lenge etter kom hun hjem for godt og er glad for å klare seg mest mulig selv. Noen fra hjemmesykepleien kommer innom morgen og kveld for å ta av og på støttestrømper, midt på dagen for å varme mat, og en gang i uka for å hjelpe med dusjing.

### *Smille etterkommere*

«Barna er også snille og hjelpsomme», sier Olga, og titter bort på datteren. Ingunn forteller at de tre søsknene - Ingunn, Kåre og Berit - har delt oppgavene mellom seg, det fungerer fint. Ingunn bor i Blaker, så det blir hun som hjelper med husvask, tar mor med på



Olga Skovli i april 2026. Ingen skulle tro denne damen nærmer seg 101 år! Foto: Ingunn Orderud

frisør- og legebesøk og handleturer.

«Det er hyggelig å være sammen med mor, hun er blid og klager sjelden. Det er stas når hun treffer de yngre i familien også» sier Ingunn, «Hun har seks barnebarn og ti oldebarn, så selv om noen av dem bor langt unna, blir det en del besøk!» Olga forteller begeistret om en dag mens hun fremdeles var på Skedsmotun. «Da kom det så mange ungdommer at det ble aldeles stappfullt på det vesle rommet mitt!» ler hun.

### *Trygg oppvekst hos tante og onkel*

Familien har alltid vært viktig for Olga. Hennes historie viser hvordan slektninger stilte opp for hverandre før i tida.

Hun ble født i 1925 på Reinsvoll på Toten, i en barnerik familie med dårlig råd. To av søsknene hadde spesielle utfordringer og trengte mye hjelp. Derfor bodde lille Olga hos sin tante og onkel en periode. Hun trivdes godt, og de ble glade i veslejenta. Dermed ble hun adoptert av dem. Laura og Otto

Lundsten ble far og mor for henne, og de to sønnene de hadde fra før, ble Olgas storebrødre. «Det første jeg husker, er fra da jeg var hos dem på Bilitt», sier hun.

Det var ikke uvanlig at søsken hjalp hverandre på denne måten. Otto Lundsten var stasjonsbetjent på Bilitt stasjon, der familien bodde. Å være ansatt ved jernbanen ga trygghet, både når det gjaldt økonomi og boforhold. De klarte godt å forsørge et barn til.

Olga hadde god kontakt med sin opprinnelige familie i alle år, og Ingunn forteller at det var flott å ha et ekstra «sett» med besteforeldre mens hun vokste opp.

### *Stasjonsmesterens datter*

Stasjonsansatte i jernbanen flyttet ofte for å få en mer attraktiv stilling ved en viktigere strekning med større trafikk. Det innebar høyere status og – ikke minst - lønn. Etter noen år ved Skreia-banen og Randsfjordbanen, kom familien Lundsten i 1942 til Rånåsfoss på Kongsvingerbanen.

«Da var jeg 17-18 år», forteller Olga,

«og fikk jobb på sentralbordet på E-verket. Rånåsfoss kraftstasjon var en stor bedrift, og den interne telefon-sentralen hadde ca. 60 abonnenter.» «Far pleide å tulle med at mor var sånn «hull- og proppedame» da han traff henne», sier Ingunn, og mor og datter ler godt. Vi spør om det var noen steder i nærheten der ungdommen pleide å møtes. «Nei, det var jo under krigen, så det var ikke lov med slike samlinger», svarer Olga, «men vi møttes jo på stasjonen. Han Alf var konduktør. Vi var også begge med i sangkoret Fossegrimen, så vi ble godt kjent etter hvert.»

Alf var fra Skovli, en gård som ligger litt sør for stasjonen og kraftverket. Flere år senere var det den yngre broren hans, Gunnar, som dro på frierferd til stasjonen. Da var det kommet en ny stasjonsmester-familie med ei pen datter, Marit. Historien gjentok seg, gutta fra Skovli gikk ned på stasjonen og fant seg kjærester for livet!

## **Ei jente trengte ikke så mye skolegang**

Olgas brødre fikk begge utdanne seg til yrker de ønsket seg, Leif gikk på teknisk skole i Sverige, og etter hvert ville han bli flyver. Bjarne ble typograf og drev lenge sitt eget trykkeri.

Her må det nevnes at Leifs liv ble kort. Mange ble rammet av sorg under krigen, heller ikke Olgas familie slapp unna. Leif ble stasjonert i England, og der ble han skutt ned av «sine egne», altså våre allierte. Slike uhell kunne skje. «Det var en trist hendelse», sier Olga alvorlig.

Det var unødvendig med videre utdanning for ei jente, mente foreldrene. Hun kom sikkert til å gifte seg uansett! Slik tenkte mange på den tida. Jobben som telefondame klarte hun fint med bare folkeskole og opplæring på stedet. Men i 1950 fikk hun permisjon for å utdanne seg til sitt egentlige, fremtidige yrke: Husmor! Hun gikk på Alette Goldens husmorskole på Berby gård ved Halden, og igjen påpeker hun at hun var heldig. Hun kom nemlig med på det siste kullet før skolen ble lagt ned.

«Det halvåret på husmorskolen glemmer jeg aldri», sier hun, og hele ansiktet stråler av glede over de gode minnene.

«Vi jentene bodde i et svært, gammelt hus, der var også et stort kjøkken. Vi

var sammen hele tida, og så mye som vi lærte! Veving likte jeg godt, en måtte være nøye så kantene ble rette, men da ble det pent. Og alt jeg lagde fikk jeg bruk for!» På kjøkkenbordet ligger en vakker duk som Olga vevde den gangen, og den er nydelig utført.

«Vi gjorde mye forskjellig på kjøkkenet også». Hun peker på ei oppskriftsbok i ei hylle på kjøkkenet. «Oppskriftene jeg fikk da, har fulgt meg gjennom hele livet. Jeg har ofte sett gjennom dem når jeg har fått lyst til å variere det jeg serverte». «Ja, du har lagd mye god mat, mor! Men jeg tror du likte aller best å bake», sier Ingunn. Olga er enig, og forteller at favoritten var Napoleonskake. Venninnene i syklubben ble skuffet hvis ikke den kom på bordet når de var hos Olga. Syklubben besto av åtte damer som møttes regelmessig hjemme hos hverandre for å prate og kose seg med håndarbeid, en viktig del av kvinners sosiale liv! Vi nevner at det måtte være krevende å lage slik kake hjemme, for det fantes ikke ferdig butterdeig å få kjøpt i 50- og 60-åra. «Neida», sier Olga, «deigen lagde jeg dagen før, så da var kjevlinga unnagjort. Men kremen måtte være nylagd, med ordentlig fløte, ikke noe sånn blanding!» slår hun fast. Vi får nesten vann i munnen når vi hører om tertebunn og krem, den kaka ble nok veldig god!

## **Livet på Lillestrøm**

I mai 1951 giftet Olga og Alf seg og flyttet inn i en firemannsbolig i Bjørnsøns gate på Lillestrøm. Mange ansatte ved jernbanen bodde her. Da eldstebarnet Ingunn ble født i 1952, startet husmorkarrieren, for det var heltidsjobb å stelle for en familie den gangen. Leiligheten var moderne etter datidas krav, men mye var fortsatt tungvint. Hjelp fra far i huset var ikke aktuelt, han var mye borte på arbeid. Det var dessuten uvanlig at menn deltok i husarbeidet den gangen.

Rundt huset var det en stor hage som var felles for alle beboerne. «Plenklippinga hadde familiene hver sin uke, men resten av hagen, blomsterbed og busker, ble det nok mor som tok seg av!» sier Ingunn, og Olga medgir at hun brukte mye tid på å stelle hagen. «Blomster er jeg glad i, så det ville jeg ha! Jeg hadde mange georginer, de er så villige bare de får riktig stell. Knollene oppbevarte jeg i kjelleren om vinteren, og plantet dem ut så fort det var trygt



*Fra 100-årsdagen i juni 2025 Foto: Privat*



*Olga mellom brødrene Leif og Bjarne, ca. 1930. Alle er iført matrosklær, som ofte var stasplagget for barn helt fram til 1960-tallet. Foto: Privat*

for frost.» Ingunn husker at georginene strålte i alle sine farger langs veggen, hun var nok litt stolt av morens grønne fingre!

I feriene måtte også Olga trå til som husmor. «Vi var gjerne på camping med bil og telt», minnes Ingunn. «Vi ungene ville helst overnatte på campingplasser der vi traff andre unger, det hadde vært mer lettvent for mor også. Men far, som hadde mye folk rundt seg hver dag på jobben, ville oppsøke ensomhet og ro, gjerne ved et vann eller ei elv der han kunne fiske. Så da ble det sånn.» «Vi hadde med propanapparat, jeg lagde mat på det. Av og til ble det fisk å steike også», sier Olga og legger til: «Vi var på fine togturer også, for hele familien reiste gratis med tog. Det var en av de store fordelene for folk som var ansatt i NSB. Alf jobbet ofte på de lange

strekningene og ble godt kjent i Norge, han visste om mange steder han ville stoppe og se nærmere på.»

Olga har aldri trivdes med å sitte uvirksom, så da barna ble store, gikk hun ut i arbeidslivet igjen: «Jeg måtte jo ha noe å gjøre, og så var det greit med litt lommepenger!» ler hun. I fem år solgte hun billetter på Nebbursvollen i badesesongen, og humrer litt over at det var ganske rart at hun som aldri hadde lært å svømme, jobbet på et slikt sted: «Det var aldri noen voksne som tok oss med for å bade da jeg vokste opp!» Hun var også renholder på Volla skole i mange år. «Det var en grei jobb, vi vasket om ettermiddagen når ungene hadde gått hjem, og når vi var ferdige, var det enda mye igjen av kvelden.

### **En musikalsk familie**

I stua på Bergerjordet står et piano, og vi skjønner at musikk har vært en stor interesse gjennom livet. Nå er fingrene blitt stive, og Olga har ikke spilt noe særlig det siste året.

Men hun fikk stemt pianoet like før hun fylte 99, og han som utførte jobben var både overrasket og imponert da han fikk vite eierens alder!

Som ung gikk Olga tre semestre på Musikkonservatoriet i Oslo, og ble en dyktig pianist. Hun tok imot elever og øvde selv flittig i ledige stunder. «Det har alltid vært mye sang og musikk i familien vår», sier Ingunn, og husker julekveldene i barndommen: «Når vi

hadde spist, tok far fram gitaren, mor satte seg til pianoet, og så sang vi så å si alle julesangene før pakkene kunne åpnes. Akkurat på julaften ble vi barna litt utålmodige! Men ellers hadde vi mye hygge og moro med å spille og synge sammen!» Moren nikker og smiler samtykkende.

De fleste av Olga og Alfs etterkommere holder på med noe innenfor musikk, sang og dans på fritida. «Vi har nok arvet en god porsjon musikalitet alle sammen», sier Ingunn, «og mor har hatt det travelt med å møte opp når noen i familien er med på en konsert eller forestilling. Senest før jul 2025 var hun med til Skedsmo kirke på julekonserten til Skedsmo Janitsjar, der sønnen Kåre spiller fremdeles, 72 år gammel! Det eneste hun ikke har likt så godt, var da ett av oldebarna var med på cheerleading!» Olga svarer: «Uff, det var skummelt, jeg var redd hun skulle skade seg! Og lyden var altfor høy!»

Radiokanalen P1 Pluss sender musikk som Olga liker bedre, og hun er en trofast lytter der.

### **Tilbake til Blaker**

Da Alf ble pensjonist, ble tanken på å tilbringe alderdommen i hjembygda mer og mer forlokkende. Da Bergerjordet Borettslag ble opprettet i 2005 og bygde ut et område med leiligheter med såkalt «livsløpsstandard» sentralt i Blaker, ville han gjøre drømmen til virkelighet. Her var det leiligheter på

bakkeplan med egen terrasse, uten terskler og trapper. Olga var nølende, hun trivdes på Lillestrøm. Men hun ga etter, og i 2006 flyttet de inn i leiligheten der hun fremdeles bor. «Nå liker jeg meg veldig godt her», sier hun, «men det var leit at han Alf bare fikk være her i halvannet år før han døde i 2008.» Det ellers så blide ansiktet får et trist drag, men så lyser hun opp igjen: «Her er det mange hyggelige naboer, og de som vil, kan samles til trivelige stunder på «stua» i et fellesområde. Leilighetene er ikke så store, men vi kan ha besøk der hvis det kommer mange. Det er også fint at et av barna mine (Ingunn) bor i nærheten. Så jeg synes jeg har vært veldig heldig!»

Vi lar dette utsagnet avslutte praten med Olga, for det sier mye om hennes positive innstilling og væremåte.

TAKK for at dere ville møte oss fra Sørumspeilet og lot oss formidle det videre.

Minner er særlig verdifulle når de blir fortalt av dem som selv opplevde det. Olgas historie viser at samfunnet har endret seg veldig i løpet av hundre år. Ikke minst viser den hvordan mennesker tilpasser seg den tida de lever i.

Vi synes også vi var heldige, som fikk møte Olga!



Denne fine duken vevde Olga på husmorskolen i 1950. Foto: Ingun Orderud



En av de flotteste stasjonsbygningene på Kongsvingerbanen. Utsnitt av postkort sendt fra Sørumsand i 1939.

## Historien om Kongsvingerbanen gjennom tidligere Sørum og litt om de nærliggende områdene

Av Ingun Orderud

**Denne historien tar utgangspunkt i Rånåsfoss, som er en stasjon på Kongsvingerbanen. Den ble tatt i bruk 6. september 1918 og ligger 122,5 mho, vakkert til ved Glommas bredd. Dagens eier er Bane NOR Eiendom, og operatør av jernbanestrekningen er Vy.**

### ***Fakta om Kongsvingerbanen***

Kongsvingerbanen er jernbanestrekningen som går mellom Lillestrøm og grensen ved Charlottenberg. På svensk side anslutter Värmlandsbanen til Laxå i Sverige.

Banen ble åpnet til Kongsvinger 3. oktober 1862 og er Norges eldste normalsporede statsbane. (Hovedbanen åpnet tidligere, men var en privatbane frem til 1926.)

Strekningen mellom Kongsvinger og svenskegrensa ble åpnet i 1865 og kalt Grensebanen. I 1871 var alt klart på svensk side også, og fra da av var det

jernbaneforbindelse mellom Oslo og Stockholm.

Banen er 114,7 km lang fra Lillestrøm til grensa, og ble elektrifisert i 1951. Fram til Charlottenberg er det en strekning på 121,7 km. De viktigste stoppestedene langs Kongsvingerbanen nå er Fetsund, Sørumsand, Årnes, Skarnes og Kongsvinger.

I forbindelse med 150-årsjubileet for Kongsvingerbanen hadde Asbjørn Langeland en artikkel i Sørum-Speilet nr. 5-2012 som omhandler forhistorie og trasévalg. Her var det mange hensyn å ta, ingen selvfølge at alt ble som det er i dag.

### ***Litt om Rånåsfoss***

Jeg vil ta med noen ord om selve Rånåsfoss også, siden det var her Olga Skovli, født Lundsten, bodde som ung voksen og her hun møtte sin Alf. Han var født og oppvokst her, på plassen Skovli, som i bygdeboka omtales som et bureisningsbruk. Foreldrene kjøpte dette stedet i 1908.

Tettstedet Rånåsfoss vokste fram på 1920-tallet og utover som resultat av at Rånåsfoss kraftstasjon ble anlagt.

Den gang hørte stedet til Blaker kommune, og fra 1962 til 2020 var det en del av Sørum. Den siste kommunesammenslåingen fant sted 1. januar



Rånåsfoss stasjon i 2026, sett fra Glomma. Foto: Ingun Orderud

2020, og da ble Rånåsfoss skilt ut og overført til Nes, mens resten av Sørums kommun ble en del av Lillestrøm kommune.

Kraftstasjonen ble oppført i 1917-1922. Den sysselsatte i mange tiår flesteparten av beboerne på Rånåsfoss, og var en av de største og mest moderne for sin tid. Akershus Elektrisitetsverk, nå Akershus Energi, bygde boliger til ansatte, i tillegg til post, telegraf, sykestue, skole, butikk, samfunnshus og jernbanestasjon.

I Sørums-Speilet nr. 3 -2022 har Randi Fjørstad skrevet en artikkel, Samfunnet innenfor gjerdet, som handler om Rånåsfoss. Her får vi bl.a. høre om skolen, som var i drift fra 1918 til 1940. Fra da av ble elevene kjørt med buss til Blaker og nybygde Haugtun skole. Fra 2020 ble skolebarna fra Rånåsfoss overført til Auli skole, noe som igjen førte til at Haugtun skole ble nedlagt.

Ellers er det en fyldig omtale i bygdeboka for Sørums kommun, bind 7, om byggingen av kraftverket og framveksten av tettstedet Rånåsfoss.

## **Rånåsfoss stasjon**

I bygdeboka står det også følgende: Stoppestedet her ble først etablert i 1918 og var opprinnelig et privat midlertidig ekspedisjonssted med eget sidespor. Navnet ble da skrevet Raanaasfoss, dette ble i 1921 endret til nåværende stavemåte Rånåsfoss,

samtidig som sidesporet ble nedlagt. I 1927 ble ekspedisjonsstedet oppgradert til stasjon, den opprinnelige stasjonsbygningen ble revet og nåværende stasjonsbygning satt opp. Og det var hit Olga flyttet i 1942/43 da faren fikk jobb som stasjonsmester her.

Det ble slutt på billettsalg her på slutten av 60-tallet. Nå står stasjonsbygningen avstengt og tom og preget av forfall. Det har de senere årene vært en del diskusjoner om framtida til Rånåsfoss stasjon. Det er behov for en viss oppgradering. Vil det da bli nødvendig å rive stasjonsbygningen? Det har også vært diskutert om stasjonen bør flyttes litt nordover samtidig som Auli holdeplass legges ned. Det har stått en god del om dette i lokalavisene, men noen endelig avklaring lar visst vente på seg.

## **Blaker stasjon**

Neste stopp på veien sørover er Blaker stasjon. Den åpnet i 1862 som en av de opprinnelige stasjonene på Kongsvingerbanen. Navnet var Blakjer fram til 1894. Den opprinnelige stasjonsbygningen lå mellom jernbanen og elva og ble revet i 1976. Dagens stasjonsbygning ble oppført i 1952 og ligger mellom jernbanen og veien.

Akkurat som på Rånåsfoss var det mulig å få kjøpt billetter her til slutten av 60-tallet. Når venteværelsene ble

stengt, har jeg ikke greid å finne ut av, men både jeg og andre jeg har pratet med mener å huske at vi kunne bruke dem en god stund etter at billettsalget tok slutt. Nå er også Blaker stasjonsbygning for lengst lukket og låst, men huset ser ut til å være noe bedre vedlikeholdt. For noen år siden ble parkeringsplassen ved stasjonen utvidet og framstår nå som ganske romslig, men fortsatt full etter morgenavgangene på hverdager. Pendlere bosatt oppover mot Aurskog tar gjerne toget herfra for å slippe å stå i kø ved Fetsund-brua. Dessuten er det her, i motsetning til lenger innover, fortsatt mulig å kapre en sitteplass også i rushtida.

## **Bingsfos stasjon**

Denne lille stasjonen ligger litt nord for Sørumsand rett ved Kongsvingerbanen, og var endestasjon for Urskog-Hølandsbanen fra oppstarten i 1896 fram til 1903, da banen ble forlenget til Sørumsand. Der kunne passasjerene bytte over til eller fra Kongsvingerbanen. Den opprinnelige stasjonsbygningen på Bingsfos ble da flyttet til Aurskog stasjon og brukt som godshus.

Arbeidet med å bevare deler av Urskog-Hølandsbanen som museumsjernbane startet ganske umiddelbart etter at banen ble nedlagt i 1960. Bingsfos ble basen for dette arbeidet, og det ble



Blaker stasjon i 2026. Foto: Ingun Orderud

bygget sidespor og en enkel lokstall. I 1975-76 ble den opprinnelige stasjonsbygningen fra Finstabru flyttet og gjenreist på Bingsfos. I 1992 sto banens nye verksted på Sørumsand ferdig, og banens hovedbase ble flyttet dit. Da ble det også slutt på oppstalling og vedlikehold av lokomotivene på Bingsfos.

I mange år gikk Tertitten bare den korte strekningen mellom Sørumsand og Bingsfos, og i den hyggelige parken der var det benker, bord og vaffelsalg. For noen år siden ble banen forlenget opp til Fossum, og nå er Bingsfos stasjon igjen et sted man bare kjører forbi.

Det må neves at Olgas mann, Alf Skovli, var konduktør på Tertitten på den aller siste ordinære turen før banen ble lagt ned i 1960.

## ***Sørumsand stasjon***

Sørumsand ble først anlagt som et stoppested i 1892 og oppgradert til stasjon i 1903. Det var en direkte følge av at Urskog-Hølandsbanen ble forlenget og Sørumsand stasjon ble et knutepunkt mellom disse to banene. I 1963 ble den opprinnelige vakre stasjonsbygningen fra 1903 vesentlig ombygd og malt gul. Det er mange som fortsatt synes dette er stor synd og skam.

Jeg har ikke funnet ut når billettsalget tok slutt på Sørumsand, men det varte en god stund lenger her enn på de mindre stasjonene. Venteværelset er fortsatt åpent for reisende. I 2021-22 gjennomførte Bane NOR en større ombygging av stasjonsområdet, noe som var både nødvendig og etterlengtet. Plattformene på begge sider er forlenget for å passe til de nye togene, og det er bygget en undergang under alle tre sporene med trapp og heis.

Dette har folk på Sørumsand ventet på siden 50-tallet en gang. Bane NOR vant Lillestrøm kommunes arkitektur- og byggeskikkpris i 2023 nettopp for utformingen av Sørumsand stasjon.

Bane NOR har derimot ikke tatt seg råd til å utvide perrongene på Blaker og Rånåsfoss, så her gjelder det å passe på hvis du kommer fra Lillestrøm med et av de lange togene. Hvis du da setter deg på det bakre togsettet, må du bli med helt til Årnes.

## ***Guttersrud stasjon***

Denne stasjonen ligger sør for Sørumsand, så vidt over grensa til gamle Fet kommune, og får bli med i denne historien. Den ble opprettet i 1932 og brukt som holdeplass fram til begynnelsen av 2000-tallet. Da ble den stengt i forbindelse med anleggelsen av Roven kryssningsspor rett sør for holde-plassen. Det var opprinnelig meningen at stengingen skulle være midlertidig, men jernbaneverket klarte ikke å få på plass et godkjent signalanlegg og valgte da heller nedleggelse. I Romerikes Blad 6. mai 2008 står daværende ordfører i Fet, Lisbet Lofthus Gabrielsen, fram og føler seg holdt for narr. Senest året før hadde Jernbaneverket opplyst at de ville søke godkjenning fra Jernbanetilsynet om å ta i bruk Guttersrud igjen. Det fikk de nok ikke, og ingen klager hjalp. Stengningen ble permanent.

## ***Litt mer om jernbanen og ting som skjer der***

Det var vanlig at jernbaneansatte flyttet rundt fra sted til sted, og etter ca. åtte år på Rånåsfoss stasjon var tiden inne for Olgas far å flytte videre. Olga og Alf var da nygifte og hadde etablert seg i Lillestrøm. For foreldrene hennes gikk

turen først til Skotselv, før ferden endte på Bodung mellom Haga og Årnes. Her kjøpte de et lite hus med tanke på pensjonisttilværelsen. Faren jobbet først en stund som stasjonsmester og postmester.

Bodung stasjon ble åpnet som stoppested i 1913, og har i dag status som holdeplass. Fra 2012 er tilbudet til reisende herfra sterkt redusert. Det stopper to tog om morgenen i retning Asker, og to tog om ettermiddagen i retning Årnes, og bare på hverdager. Samme skjebne rammet stoppestedet Tuen rett nord for Lillestrøm.

Det er vel kjent at Kongsvingerbanen pr. i dag sliter med kapasitetsproblemer og stappfulle pendlertog med hyppige forsinkelser som følge. Som et forsøk på å gjøre noe for å bedre punktligheten, ble antall avganger på Svingen stasjon redusert fra 35 til 9 daglige stopp. Dette gjorde hverdagen vanskeligere for svært mange, og protestene ble så store at saken endte på Stortinget. Der bestemte et knapt flertall i mars 2026 at togtilbudet på Svingen skulle gjenopprettes. Det ble ikke bestemt når, så i skrivende stund (midten av april) har det ennå ikke skjedd noe. Men det går jo an å håpe...

De av oss som har levd en stund, husker tida da alle stasjoner var betjent av hyggelig personale som kunne hjelpe og svare på spørsmål. Stasjonene ble så lagt ned en etter en, de minste først. Nå er de fleste store stasjoner også uten betjening, og vi er henvist til å legge opp reiseruta selv og kjøpe billett via en app på telefonen. Ikke like enkelt å finne ut av bestendig, så hvor ble det av servicen?

# Kanalplaner for Glomma

*Hva var det som ble diskutert i et møte på Nordli i 1848?*

Av Asbjørn Rolseth

**Helt fra 1500-tallet ga tømmer fra de store skogene i Hedmark og Oppland grunnlag for sagbruksdrift og trelasthandel på Romerike. Fra sagene omkring Lillestrøm ble skurlast kjørt med hestetransport til Christiania (Oslo) for utskipping. Også jordbruksprodukter fra Mjøsbygdene ble fraktet til hovedstaden. Til sammen utgjorde dette store transportmengder, som kunne ha blitt ført mer effektivt med skipstrafikk på kanaler enn langs landeveien.**

For å oppnå bedre kommunikasjonsforhold mellom Mjøsa og Øyeren, dukket de første planene for kanalisering av Vorma og Glomma opp allerede tidlig på 1800-tallet. Og fordi det ikke var mulig med skipsfart langs Glomma nedenfor Øyeren på grunn av mange fossefall, var det også aktuelt å tenke på en vannvei mellom Øyeren og Christiania.

## *Kanal eller jernbane?*

En plan for det man omtalte som «farbargjørelse av Vormen og Glommen» (Vorma og Glomma) resulterte i en innstilling fra «Den kongelige Canal-Undersøkelles-Commision i Christiania» i oktober 1805, der det ble foreslått å anlegge en kanal fra «Nitelven ved Slattum gjennom Mobækken og Movandet til Maridalsvandet» og videre langs Akerselva til Bjørvika. Sammen med kanalisering av Vorma og Glomma ville man få en kanalforbindelse på hele strekningen mellom Mjøsa og hovedstaden.

Høydeforskjellen mellom Mjøsa og Øyeren er bare 23 meter. Men Movatn ligger 170 meter høyere enn Øyeren, derfor ville en slik kanal ha krevd et omfattende sluseanlegg. 1805-planen ble ikke realisert. Det gjorde heller ikke en plan fra 1811 om en kanal fra sagbrukene ved Strømmen til Christiania. I 1820-årene ble kanalisering av Vorma og Glomma igjen tatt opp. Det ble gjort omfattende undersøkelser, forskjellige løsninger ble vurdert, men nok en gang stanset det hele på planleggingsstadiet.

I 1844 ble det nedsatt en ny kommisjon for å undersøke muligheten for «Et Kommunikationsanlæg til Forbindelse mellem Mjøsen-Øieren og Christiania». Men nå hadde et nytt transportmiddel kommet inn i bildet – nemlig jernbanen. Det resulterte i at kommisjonen gikk helt bort fra kanalplanene og isteden foreslo å anlegge jernbane på strekningen «Christiania – Lillestrøm – Eidsvold».

## KANALANLÆG KRISTIANIA—ØIEREN—MJØSEN

AV  
G. SÆTREN    MAX GRAFF  
KANALDIREKTØR    INGENIØR



Fig. 1. Perspektiv av sluserne ved Kristiania.

Slik tenkte man seg sluseanlegget ved Bekkelaget, med utløp under Ljabruveien og jernbanen. Høydeforskjellen på 100 meter krevde et anlegg med fire sluser. Illustrasjon fra kanalplanen av 1913.

## *Kanalforkjemperne møtes på Nordli*

Jernbane var et nytt og lovende transportmiddel, men noen mente likevel at en «vandveisforbindelse mellom Mjøsen og Øieren med jernbane derfra til Christiania fremfor jernbane den hele strekning» ville være en bedre løsning. For å diskutere saken, ble det holdt et møte på gården Nordli i Sørumsden 20. juni 1848. Der ble det valgt en komité bestående av L.W. Schönheyder, E. Soot, Christian Haneborg og N.A. Bjørn, som fikk i oppgave å «anstille foreløbige undersøkelser og fremkomme med begrundet forslag».

Så kan man lure på hvorfor møtet foregikk på Nordli, og hvem disse personene var. Nordli var på denne tida eid av Gulbrand Larsen Lystad. Han var fra Sørumsden, giftet seg til Lystad i Ullensaker, slo seg opp til å bli en

holden mann og eide på et tidspunkt sju gardar i Ullensaker, Gjerdrum og Sørumsden. Men han eide Nordli bare fra 1841 til 1850. På Nordli ble det drevet gjestgiveri og skystasjon fra 1830-åra til 1860-åra.

Kanskje var det Lystad som inviterte til møtet – han var aktiv på mange plan i samfunnet. Dessuten lå Nordli praktisk til kommunikasjonsmessig siden det her var bru over Rømsdalen. Nordli bru, som var eid av Lystad, ble for øvrig innløst av Staten omtrent samtidig (1. juli 1848) som møtet ble holdt. Noen av møtedeltakerne kom fra Aurskog, mens andre sannsynligvis kom fra hovedstaden eller andre steder på Romerike. I 1848 var alle avhengig av hesteskyss som gikk langs Øvre Fredrikshaldske Kongevei (Haldenveien).

Om Lorentz Wittrup Schönheyder (1807-1890) vet vi at han ble født inn i en prestefamilie i Trondheim, med en



Den store hovedbygningen på Nordli ble valgt for å arrangere møte om kanalbygging i 1848.  
Foto: Sørum fotosamling

farfar som hadde vært biskop i Nidaros. Fra 1840 til 1878 var Schönheyder sokneprest i Aurskog, der han var bosatt på Aur prestegård. Han engasjerte seg på mange områder i sitt prestegjeld, var en foregangsmann innen jordbruket og ledet arbeidet med å etablere faste skoler i Aurskog og Blaker.

Christian Haneborg (1807-1905) var sønn av stortingsmann Anders Haneborg i Aurskog. Han var bosatt på Fosser i Høland og eide mange eiendommer i Høland, Blaker, Eidskog og Eidsberg, der han til sammen hadde 22 sagbruk og fem møllebruk. Han bidro med gaver til Blaker kirke da den sto ferdig i 1881. Christian Haneborgs interesse i kanallegg hadde sammenheng med at han hadde vært delaktig i byggingen av kanalen i Haldenvassdraget.

Det er uklart hvem N.A. Bjørn var. Nøkkelpersonen i komiteen var «den utrættelige fløtningsinspektør Soot, der nød meget stor tillid som vandbygger». Engebret Soot (1786-1859) kom fra en husmannsplass på Mangen i Aurskog. Han fikk ingen utdanning, men utmerket seg tidlig med stor interesse for vassdrag, og bygde kverner, sagbruk, dammer og fløterenner mange steder i Aurskog. I 1825-1827 bygde han Norges første kanal i Haldenvassdraget, i 1849 sto han for byggingen av Norges første sluseanlegg – Soots kanal.

Møtet på Nordli resulterte i at Soot utarbeidet et forslag til «farbargjørelse av Vormen og Glommen mellom Mjøsen og Øieren». Planen, som gikk ut på å bygge dammer og i alt 12 sluser i de to elveløpene, ble oversendt departementet 29. mai 1849, med ønske om at den ble måtte bli undersøkt nærmere.

Departementet engasjerte en svensk sakkyndig, oberst Erichson, for å befare vassdragene og uttale seg om saken. Erichson forkastet Soots plan, som dermed ble lagt på is. Stortinget satset isteden på en mer framtidrettet løsning og vedtok den 15. mars 1851 å bygge Hovedbanen mellom Christiania og Eidsvold, som ble åpnet 1. september 1854. Deretter fulgte Kongsvingerbanen, som ble åpnet mellom Lillestrøm og Kongsvinger 3. oktober 1862. Jernbanens epoke var begynt, kanalplanenes tid var forbi.

### *Ny plan i 1913*

Mer enn et halvt århundre etter at Soots plan om å kanalisere Vormen og Glomma ble forkastet, dukket det opp en ny og mer vidløftig plan. Denne gang var tanken å anlegge kanal med sluser i de to elvene. Svanfoss sluse i Vormen var allerede anlagt i 1910, men Rånåsfoss og Bingsfoss krevde også sluseanlegg. Dessuten omfattet planen en løsning for skipstrafikk mellom Øieren og Kristiania (skrivemåten ble endret fra Christiania til Kristiania i 1877). Den siste strekningen skulle bygges som en kanaltunnel, 9 meter bred og 11 meter høy og dimensjonert for skip på

inntil 600 tonn.

Tunnelen skulle starte mellom Hammen og Smedstad i Rælingen, omtrent rett overfor Glommas utløp i Øieren, og munne ut i Kristianiafjorden (Oslofjorden). På strekningen måtte det bygges to tunneler, den første på 15 km fra Øieren til Østensjøvannet, som skulle fungere som reguleringsbasseng, den andre på 3 km gjennom Ekebergåsen til Bekkelaget, der det måtte bygges et anlegg med fire sluser for å utligne høydeforskjellen på 100 meter mellom Øieren og fjorden.

De som sto bak denne planen var kanaldirektør Gunnar Sætren og ingeniør Max Graff. Hele anlegget med sluser i elvene og tunnel ble kostnadsberegnet til 25 millioner kroner. Beløpet tilsvarer bortimot 1,8 milliarder i 2026-kroner. Det får man jo knapt ei halv Fetsundbru for i våre dager, så det var ikke noe å si på prisen. Tunnelen var tenkt lagt under et punkt mellom Nøkle vann og Lutvann. Forslagsstillerne mente at fjellet der besto av solid gneis og at tunnelbygging ikke ville by på større vanskeligheter. De som bygde Romeriksporten i samme område på 1990-tallet fikk som kjent alvorlige problemer med vannlekkasjer, men i motsetning til en jernbanetunnel skal det jo være vann i en skipstunnel.

Kanalplanen av 1913 ble imidlertid raskt innhentet av en annen plan. Året etter startet planleggingen av Rånåsfoss kraftstasjon, som satte en stopper for alle ideer om sluseanlegg i Glomma.

#### **Kilder:**

*Kalalanlæg Kristiania – Øieren – Mjøsen. Teknisk Ukeblad 1913. Særtrykk nr. 23*  
*T.B. Riise: "Et Kommunikationsanlæg til Forbindelse mellem Mjøsen – Øieren og Christiania" (artikkel i Norsk Teknisk Museums årbok Volund 1961)*  
*Sørum Bygdebok bind 2. Sørum 2005*  
*J. Gjærum: Akershus fylkes veghistorie. Oslo 1954*  
*Wikipedia*

## *Frister for å sende stoff til Sørum-Speilet*

**Redaksjonen tar gjerne imot lange eller korte artikler/historier som du tror kan glede Sørum-Speilets lesere.**

Vi gir ut fire nummer hvert år. Stoffet kan sendes oss når som helst, men har du stoff som du mener passer godt til bestemte hendelser, årstider osv. kan du notere deg følgende frister:

#### **2026:**

Stoff til Sørum-Speilet nr. 3 sendes redaksjonen innen 22. august

Stoff til Sørum-Speilet nr. 4 sendes redaksjonen innen 15. november  
**2027:**

Stoff til Sørum-Speilet nr. 1 sendes redaksjonen innen 12. februar

Stoff til Sørum-Speilet nr. 2 sendes redaksjonen innen 14. mai

Bladet vil bli lagt i postkassene til medlemmene ca. 3 uker etter stofffristen.



Den store rydde- og vaskedagen 20. mars -26.

## Fløterhytta på Bingsfosstranda - eller «hytta i fossen», som fløterne kalte den

Av Ingun Orderud

**Området som utgjør arbeidsplassen Bingen lenser har en båtstrekning på 5,2 km fra Bingsfossen til den tidligere kommunegrensa mellom Sørums og Fet. Arbeidet på elva kunne være både hardt og kaldt, så det ble bygget landfaste hvilebrakker langs elva, hvor fløterne kunne ta en pause og en matbit. Den største var «Gamlebrakka» på Vestbystranda, den var bygget for å huse sesongarbeiderne, og kunne romme 100 mann.**

Denne brakka ble revet i 1947 og erstattet av nåværende hvile- og redskapsbrakke, «Fløterbrakka», som er mye mindre. Av materialene som ble til overs ble det rundt 1950 bygd en liten rødmalt hvilebrakke på ca. 12 kvadratmeter litt nedenfor Bingsfossen. Der hadde det før ligget et lite skjul uten oppvarming, i den nye hytta ble det satt inn en vedovn. På Saxegårdsberget, et stykke nedenfor hytta, ble det laget i stand et lite steinbrudd for å skaffe stein til grunnmuren. Alt arbeidet med å sette opp Fløterhytta ble gjort av tømmerfløterne selv.

Om sommeren foregikk arbeidet med tømmeret mest nede ved Bingen lenser, men sluttrensken i september/oktober foregikk oppe ved Bingsfossen. Det måtte ryddes opp i det tømmeret som lå på land, og på bergene i fossen hadde det samlet seg tømmerkasser, fløterne kalte det tømmerkasser. De gikk ut på tømmeret for å finne den/de stokkene som bandt de andre sammen og prøve å løsne dem med fløterhaka'n. Når det hele løsnet var det å «flyge på sleipe stokker ut i båten». Hvis det ikke var nok med håndkraft, ble det brukt dynamitt for å løse opp i flokene. Dette arbeidet var slett

ikke ufarlig, men gamlekara visste hva de gjorde, og noen alvorlig ulykke skjedde aldri her. En tørr og varm hvilebrakke var nok likevel god å ha.

Om høsten fikk de lokale fløterne hjelp av «nordfløytera». Dette var karer, mest fra Solør- og Vingertraktene, som hadde fulgt tømmeret nedover elveløpet til Bingen. De var med på det de kalte «bakenden», de siste stokkene i sommerens fløting.

### *Litt om Sørumsand og Omegn Sportsfiskeforening*

Denne foreningen, gjerne forkortet SOS, ble stiftet 17. april 1951 og Lars Solbakken ble valgt som første formann. Tanken om å stifte en slik forening ble sådd alt i 1949, og på arbeidsutvalgets møte 3. mars 1950 ble det vervet 22 medlemmer som hver betalte kr 3,- i kontingent. På sitt meste hadde foreningen 65 medlemmer, det var i 1975.

SOS hadde eget settefiskanlegg ved Rånåsfoss med oppdrett av ørret og harr, og årlig utsetting av fisk i Bingsfossen. Salg av fiskekort var en betydelig inntektskilde. De hadde mange aktive år

med vekt på fiskestellarbeid i Glomma fram til utbyggingen av Bingsfoss kraftverk i 1975. Da mistet foreningen både settefiskanlegget på Rånåsfoss og retten til salg av fiskekort, samt at utbyggingen i stor grad ødela gyte- og oppvekstområdene for ørret og harr.

Etter Bingsfoss-utbyggingen var SOS en viktig pådriver for å få sikret strandområdet mot ytterlige inngrep. Området ble regulert til spesialområde for friluftsliv og ble opparbeidet en natur- og kultursti fra kraftverket ned til Lushammeren. I 1994 ble kulturstien forlenget videre ned til Hammeren, etter at det var inngått en skriftlig avtale mellom Sørums kommune og 12 grunneiere. Sørums kommune fikk ansvaret med vedlikehold av stien, men i praksis er det Blaker og Sørums Historielag som tar seg av denne oppgaven. Da med unntak av selve Bingsfosstranda, hvor Lions Club har ansvar for rydding og vedlikehold.

Da foreningen i 1987 fikk kjøpt Fløterhytta av Glomma Fellesfløtingsforening, var det et stort lyspunkt som ga ny giv og ny tilhørighet til Glomma og Bingsfossen.



*Slik er hytta innvendig. Styringsgruppa for Fløterhytta er samlet til sitt første møte 27. april -26. Fra venstre: Laila Arnesen, Helge Njaa, Sven Erik Olsen, Odd Svendsen og Audun Wiik. Trond Hammeren var ikke til stede. På veggen bak henger en arealbrukskisse for området utarbeidet av Sørums kommune i 1987, i forbindelse med omregulering til friluftsområde. Etterpå ble noen av de gamle tømmerfløterne bedt inn til et møte for å få på plass de riktige navnene på steder langs elva. Disse ble så føyd til på kartet med tusj.*

Det ble stor aktivitet med Bingsfoss-festival, fiskekonkurranser, familiedager med bl.a. redskapsdemonstrasjon og tilberedning av fisk, og ikke minst kiosksalg. Alt med hytta som base. Her kommer et par eksempler på dette, hentet fra nettet.

I Romerikes Blad 08.02.2005 blir det invitert til en lakefiskekveld nede ved Lushammeren. Intensjonen var å blåse liv i et fiske som ikke så mange lenger drev på med, samt ønske om nytt liv i en forening med liten aktivitet. Sportsfiske om natta i februar var slett ikke galskap, men en lang tradisjon i følge foreningens daværende leder, Ståle Wilhelmsen. Det ble lokket med gratis kaffe i Fløterhytta og bål på Lushammeren for å holde varmen. I mangel av is måtte fisket foregå fra land, og agn måtte folk sørge for selv. Om noen fikk noe lake på kroken, vites ikke.

I Indre Akershus Blad 20.08.2009 blir det invitert til fiskekonkurranse ved Bingsfossen. Det skulle konkurreres i fire klasser; damer, herrer, junior og barn. Fisket skulle foregå med stang fra land på strekningen mellom hytta og Lushammeren. I denne artikkelen blir hytta omtalt som Fiskehytta, så den gikk vel under flere navn. Daværende leder av sportsfiskeforeningen, Tore Petter Hellerud, uttalte til avisa at det var mye fisk i Glomma og bare å glede seg til søndagens konkurranse.

Dette måtte være noe av det siste sportsfiskeforeningen arrangerte, for det er nå vel 15 år siden det var aktivitet her. Et generasjonsskifte gjorde at det ble vanskelig å finne nye personer til å overta tillitsverv. Fra da av ble hytta kun brukt litt til sosiale samlinger for noen gamle medlemmer, og disse sørget også for å holde hytta i hevd. Den er godt vedlikeholdt og i god stand, og også malt innvendig og utvendig i historisk riktige farger. Tidsriktige vinduer ble byttet etter overtakelsen på 80-tallet, og i senere tid er det bl.a. laget nye vindusskodder.

Etter mange år uten aktivitet ble det på ekstraordinært årsmøte i desember -23 vedtatt at SOS skulle oppløses, og medlemmer og konti overføres til Blaker Jeger- og Fiskeforening. Men ikke hytta, den ble den 1. oktober 2024 gitt i gave til Bingen Lenseminneforening. Og da kan man vel på en måte si at ringen er sluttet, og at Fløterhytta fortsatt får lov å være en del av historien om tømmerfløtinga her på stedet.

## **Status i dag**

Styret i Bingen Lenseminneforening var naturlig nok begeistret for denne gaven, men de rakk ikke ta den i bruk med



*Den gamle vedovnen fra 1950 er nå byttet ut med en ny og rentbrennende. Hytta er ikke større enn at den blir fort varm, og kan benyttes også på småkjølige dager.*



*Vakkert ved elva om vinteren også. Hytta og rasteplassen desember 2022.*



*Fra tømmerfløtingens dager. Her er fra v. Lars Vestby og Ole Hammeren under sluttrensen ved Bingsfossen.*

det samme. Sommeren 2025 ble de fleste ressurser brukt på fløterbåten Askeladden (Sørums-Speilet 4-2025), men nå i 2026 er det hytta sin tur. I løpet av mars ble hytta ryddet og vasket grundig innvendig, og det ble bl.a. kjøpt inn førstehjelpsutstyr og nytt brannslukningsapparat. Utvendig ble bålplassen tømt for flere års askerester, og taket ble feid reint for mose og barnåler. Det ble også laget nye vannbord til vindskiene, i tillegg til en ekstra sittebenk som ble skrudd fast på hytta samt en plattning utenfor salgsvinduet. Det er ønske om å blåse nytt liv i gamle tradisjoner, så to dager i påska var hytta åpen for å teste ut kiosksalg. Det er også kjøpt inn godt med utstyr til tilberedning og salg. Bingsfosstranda er et svært populært friluftsområde, så dette tiltaket ble tatt godt imot. Dette var en start, så får vi se hva sommeren vil bringe.

*Berit Leikhammer og Helge Njaa har bidratt med opplysninger til denne artikkelen. For øvrig vil jeg vise til boka Glomma gjennom Sørums, som Blaker og Sørums Historielag ga ut i 2009.*



Øivind Schea ble både overrasket, glad og beveget da Blaker Idrettslags leder, Pål Thoreid, dukket opp med beviset for æresmedlemskap på 95-årsfesten. Foto: Jon Wiik.

## Ble æresmedlem som 95-åring

Av Jon Wiik

**Det har strømmet på med positive reaksjoner etter at styret i Blaker Idrettslag i vinter vedtok å utnevne superveteranen Øivind Schea til æresmedlem i laget.**

Tildelingen av utmerkelsen ble foretatt av lagets leder Pål Thoreid under en festlig sammenkomst på Scheas 95-årsdag på Sørumsand Bo- og Omsorgs-senter lørdagen før påske. Til stor glede for en overrasket og beveget jublant – og begeistret applaus fra innbudte venner og familie.

De positive reaksjonene lot ikke vente på seg da nyheten ble kjent. På Facebook tok det helt av, og et gjennomgående trekk ved gratulasjonene var at utmerkelsen var vel fortjent. Noen ga også uttrykk for at det var på høy tid!

### *Født inn i laget*

Som en fremragende utøver i langrenn og friidrett, var Øivind Schea en av lagets sportslige frontfigurer i en årrekke fra krigen og framover.

Han ble nærmest født inn i Blaker Idrettslag – som sønn av en av lagets stiftere og første formann, Hans Schea. Stiftelsen skjedde i 1922, ni år før Øivind kom til verden.

Allerede som liten guttepojk var han veldig opptatt av å bruke skiene, og lagde sin egen hoppbakke på låvebrua hjemme på Breiholen i Monsrudkroken. Som førsteklasing så han sitt første langrenn i hjembygda, og ble umiddelbart hekta på den idrettsgrenen. I likhet med ungdommer flest på den tiden prøvde han seg i flere ulike idretter, men skjønte fort at langrenn og friidrett var hans grener.

Da krigen brøt ut i 1940, måtte satsingen settes på vent. Men da den var over, startet 14-åringen på det som skulle bli en lang og høyst respektabel idrettskarriere. Den varte til han var godt oppe i 70-åra – dog avbrutt av et langvarig opphold fra 1967 som følge av en kneskade med utallige komplikasjoner.

### *Gode etterkrigsår*

Et godt minne fra de første etterkrigsåra er debuten i Holmenkollstafetten i 1947 – andre gang Blaker IL stilte lag i denne massemonstringen. For Øivind var det

stor stas å løpe på samme lag som sitt lokale forbilde, Henrik Torgersen. Han hadde fått nye turnsko for anledningen, og som oppvarmingsdrakt brukte han konfirmasjonsdressen!

Da han året etter slo sitt store idol i et terrengløp på Svarstadmyra, var gnisten for alvor tent, og i junioralderen tok han store steg. Gullmedaljen på 1500 meter i junior-KM for Romerike som 18-åring i 1949 var starten på en enorm sinking av premier og medaljer på mellom- og langdistansene i årene framover. Han fikk til og med delta i junior-NM på Hamar i 1951, der han oppnådde en hederlig 9. plass på 1500 meter.

Siden fulgte mange år med sterke prestasjoner, både i og utenfor kretsen – blant annet deltakelse i fire interkretskamper. Og han ble bare bedre med årene. Først som 34-åring i 1965 satte han sine bestenoteringer på de to lengste distansene. Hele tiden i Blaker-drakt, bortsett fra ett år i BUL i 1962.



Øivind Schea i sitt rette element – fra da han gjorde comeback i Blaker-revyen i 1990. Her i midten bak, omgitt av (bak fra venstre) Kjell Mobæk, Torunn Bråthen Linneberg og Karen Marie Løberg, samt (foran fra venstre) Harald Aasdalen, Johnny Delerud og Anne-Marie Lund. Foto fra Blaker ILs 100-årsbok.

## Kollen, Birken og mye mer

Øivinds utvikling i langrennssporet var den samme etter krigsårene, og 1950-tallet ble hans beste tiår – med 1959-sesongen som den aller beste. Da vant han for eksempel kretsmesterskapet på 15 km med to minutters margin – hans tredje KM-tittel på seks år – i tillegg til en lang rekke sterke prestasjoner i store og små renn, både i og utenfor kretsen.

Et høydepunkt var da han i 1953 ble uttatt av kretsen til å gå 18-kilometeren i selveste Holmenkollen. Han ble også uttatt og påmeldt i 1959, men ble dessverre sjuk og måtte melde avbud.

I 1967 ble Øivind tvunget til å legge bort både ski og løpesko som følge av en plagsom kneskade. Men 10 år senere var han tilbake, i hvert fall i skisporet, og gikk inn i en mangeårig og hyggelig epoke som veteranutøver. Han ble bl.a. premiert i en lang rekke store turrenn – ikke minst den største klassikeren av dem alle: Birkebeinerrennet. Der holdt han det gående helt til i 2002, da han i en alder av 71 år gikk rennet for 16. gang. I 15 av dem klarte han merkekravet i de respektive klassene.

Etter hvert kunne helårsidrettsmannen også gjenoppta løpingen, og rundet av en lang idrettskarriere på hederlig vis helt til han hadde passert 70.

## Usedvanlig hukommelse

Øivind Schea var også en av de fremste pådriverne for Bruvollenstafetten, som

ble etablert i 1964 og som i år ble arrangert for 59. gang – og er idrettslagets desidert lengstlevende arrangement. Han var opptatt av å videreføre forgjengeren Skansestafetten, som han deltok i mange ganger på 1950-tallet, og Bruvollenstafetten ble hans hjertebarn.

Helt fram til dags dato har Øivind Schea vært levende opptatt av og fulgt godt med på alt som skjer i sitt kjære idrettslag. Usedvanlig hukommelsessterk som han er, har han vært en betydelig bidragsyter til å ta vare på lagshistorien – i form av jubileumsbøker om 100-årsfeiringen i 2022 og Bruvollenstafetten 50 år i 2014.

## En proff amatørskuespiller

Øivind Schea markerte seg i en årrekke stort også på en annen lokal arena – som populær amatørskuespiller i Blakerrevyen. Eller rettere sagt: En PROFF amatør!

Skuespillerkarrieren startet på Blakermarken på Svarstadmyra i 1950, og sluttet 40 år senere (1990). På Blaker Samfunnshus på Bruvollen var han med på sju Blaker-revyer fram til han «la opp» i 1972. Men så ble han lokket med på et comeback i 1990, i revyen «Fiin gammel aargang». Den var bygd opp på glimt fra tidligere revysuksesser.

Ikke minst den i 1966 – med navnet «Refleks 1966». I programheftet for den utgaven ble Schea for øvrig presentert slik:

«Tidligere kretsmester i langrenn og friidrett, uoffisiell romeriksmester på amatørscene, har kraftige lunger

velegnet både for maraton og lange revyviser».

Men den mangfoldige og omgjengelige blakerværingen hadde enda flere sider. I 1970 ble han av Romerike Ungdomsforbund hedret med den såkalte Raumerprisen – for deklamasjon. En hedersbevisning han den dag i dag setter meget høyt, fordi han hadde fått vist en annen og mer seriøs side av seg selv enn som gjøgler.

Men bevares – æresdiplomet han fikk på sin 95-årsdag har også fått en sentral plass i omsorgsleiligheten han bor i på Sørumsand!



Øivind Schea holdt koken som friidrettsutøver til langt oppe i veteranalder. Her i aksjon i Stomperudkarusellen som 64-åring. Foto fra Blaker ILs 100-årsbok.



Øivind Schea holdt koken som friidrettsutøver til langt oppe i veteranalder. Her i aksjon i Stomperudkarusellen som 64-åring. Foto fra Blaker ILs 100-årsbok.

# Forlystelser i gamle Sørumsand

Av Randi Fjørstad

I februar fant jeg en konvolutt i postkassen. Den inneholdt 6 invitasjoner fra 1950-tallet. De ble funnet under rydding av et hus i Lørenfallet. Helt overraskende var det ikke. Jeg hadde noen dager tidligere fått en telefon med spørsmål om dette kunne ha interesse for historielaget, eller om det bare skulle kastes. Jeg er glad jeg sa: ikke kast! Ved første øyekast så invitasjonene ganske ubetydelige ut, alle skrevet med skrivemaskin på tynn papp, ingen farger, heller ingen bilder. Da jeg så nærmere på invitasjonene ble nysgjerrigheten imidlertid vakt. De forteller oss mye om hvilke aktiviteter folk i Sørumsand kunne være med på i sitt lokale miljø for 70 år siden, før TV-ens inntog.

## Sørumsand Bridgeklubb

En av de seks invitasjonene jeg merket meg ganske fort var fra Sørumsand Bridgeklubb. Klubben inviterte til vårfest i Festiviteten på Sørumsand, lørdag 6. april i 1957. Festen skulle starte kl. 20 og deltakerne kunne forvente seg både «flott musikk» og premieutdeling. Det hadde vært arrangert et bygdemesterskap i bridge. På festen skulle vinnerne få sine pokaler. Alt koster, det gjorde det den gang også, og på invitasjonskortet står det:

*Entre:*

*Herrer kr 7,-.*

*Damer kr 3,- + smørbrød*

Ja, slik var det den gang. I dag ville det vært utenkelig å skrive slik, selv om det nok fortsatt er damene som oftest stiller med kaker når det trengs.

Knapt ett år senere, den 11. januar 1958 inviterte Sørumsand Bridgeklubb til JULEFEST på Festiviteten kl. 19,30. Da var menyen ertesuppe og rundstykker. Prisen var «kr. 6,- pr. kuvert». Påmeldingene var bindende står det, og de måtte gjøres til «tlf. 99». To siffer, det var alt.

På mindre steder i Norge kunne man til langt inn på 1950-tallet ha kun to- eller tre-sifrede telefonnummer. Mye enklere å huske enn dagens telefonnummer.



Synnøve Moen (senere Underhaug) med trekkspillet. Foto: Privat

Den tredje innbydelse er ikke datert med årstall. Men jeg regner med at den er fra perioden 1955-58, siden de andre invitasjonene var fra den perioden. Sørumsand Bridgeklubb fylte 15 år, og klubben inviterte til stor jubileumsfest i Festiviteten lørdag 7. desember kl. 20. De lover «god dansemusikk» og kuvertprisen er satt til «15 kroner som betales ved inngangen». Det står ingenting om menyen, men kr 15 den gang var over dobbelt så dyrt som deres vanlige pris, så kanskje den omfattet en aldri så liten jubileumsaperitiff?

Det har ikke vært mulig så langt å finne noen som fortsatt husker, eller i det hele tatt har hørt om, Sørumsand Bridgeklubb. Og jeg har virkelig spurt mange. Det som slår meg, er at det ble spilt mye bridge i de private hjem, i engere kretser. Ja til og med på toget mellom Sørumsand og Oslo, på vei til jobb, var det flere som rakk en omgang eller to.

## Sørumsand Idrettsforening

Festiviteten var virkelig stedet for de store feiringer den gangen. Et annet jubileum som ble holdt på Festiviteten på Sørumsand var Sørumsand Idrettsforenings 40-års-jubileum i 1957. Da ble det invitert til stor jubileumsfest lørdag 30. november kl. 20. Menyene var «skinkestek og is», mens musikken ble

oppgitt til: «En behagelig overraskelse». Intet mindre. Kuvertprisen var kr 12. De hadde egen festkomite for anledningen, som ønsket de utvalgte «velkommen med dame/herre».

## Sørumsand Kooperative

Året er 1956 og styret i Sørumsand Kooperative inviterer til «Hyggekveld på festiviteten fredag 30/11 kl. 19. Der var det gratis å komme inn, og de bød på program. Bl.a. skulle de få et «kort foredrag av disponent S. Smeby fra Lillestrøm», og så skulle det holdes «Det spørs».

«Det spørs» var et veldig populært radioprogram på 1950-tallet. Programmet ble lansert i radioen første gang i 1953. Det var utviklet og ble ledet av den populære Rolf Kirkvaag, 50-tallets mest populære programleder. Han ledet også «Store Studio» og spørrekonkurransen «20 spørsmål». Det er ikke dårlig det ettermælet som gis ham av Wikipedia. Hør bare: «Rolf Kirkvaag samlet radiopublikum og befolkningen på en enestående måte. Gatene var folketomme når Kirkvaag var «på luften».

Radioens «Det spørs» bygget på enkle kunnskapsspørsmål, premierte progressivt fra 5-10-20-40-80 kroner. Kanskje hadde Sørumsand Kooperative

noen premier på lur også, selv om det ikke ble lokket med det i invitasjonen.

## Sørum Arbeiderlag og Sørum A.U.L inviterte – «The Synnøve Blue Boys» spilte

Nordli i Lørenfallet var et annet populært sted når noe skulle feires, eller man rett og slett samlet seg for å ha det hyggelig sammen. På 1950-tallet var Nordli kommunehus i Sørum. I dag er det barnehage der, og Blaker og Sørum Historielag holder til i den lille hvite bygningen på samme tomt.

I «gamle dager» var det veldig populært å samles til dans og moro i festsalen i 2. etasje på Nordli. Spesielt i mellomjulen og rundt nyttår var det stor pågang. Da måtte man være tidlig ute og tinge plass. Lag og foreninger sto i kø for å bruke lokalet. Det ble arrangert både «tredjedagsfest», «fjerdedagsfest» og «femtedagsfest».

Femte dags jul i 1956 var det Sørum Arbeiderlag og Sørum A.U.L. (Sørum Arbeiderlag Ungdomslag) som hadde bestilt plass. De ønsket alle «VELKOMMEN til dans, leik og underholdning på Nordli kl. 20».

Det står at «forfriskninger fåes kjøpt». Entre var satt til kr. 3,50. Den skulle dekke utgiftene til musikk. Denne mellomjulskvelden i 1956 var det «The Synnøve Blue Boys» som skulle spille. Det navnet gjorde meg ekstra nysgjerrig. Hvem kunne finne på å kalle gruppa si for noe slikt?

Litt research førte til følgende historie:

Synnøve fra gruppa lever fortsatt. Hun var ei ung jente på 15 år i 1956. Den gang het hun Moen til etternavn, bodde i Lørenfallet, spilte trekkspill og dannet en trio som spilte sammen i ca. 3 år (1955-1958). De ble vanligvis kalt «Synnøves trio», selv om de etter hvert ble ei «firklover-gruppe».

Foruten Synnøve på trekkspill besto gruppa av Arild Nygårdsmoen på gitar, hans fetter Erik Granås på trommer og Torbjørn Olstad på trompet. Hvem som for anledningen denne femte-dags-jul i 1956 hadde kalt dem for «The Synnøve Blue Boys» husker ikke Synnøve i dag. Synnøve og Arild startet allerede å spille og underholde mens de gikk på framholdskolen. Torbjørn og trompeten kom til litt senere. Han kom helt fra Gjerdrum.

I likhet med flere som har vært på dans i 2. etasje i kommunehuset i Lørenfallet

husker også Synnøve veldig godt at gulvet i festsalen sviktet så mye under dansingen at den høye svarte etasjegovnen måtte tjores fast med ståltråd. Lange kvelder ble det også – de spilte som regel fra klokka åtte om kvelden til halv to på natten.

«Bandkarrieren» ble ikke langvarig. Etter drøyt 3 år skiltes medlemmenes veier. Ulike yrkesvalg førte dem til ulike steder. Synnøve traff en kjekk «Nato-gutt» fra Hardanger som arbeidet på Forsvarets Natostasjon ved Vølneberg. De giftet seg og bodde de første årene på Forsvarets stasjon ved Egner. Senere bygget de hus i Lørenfallet.

Synnøve, som tok navnet Underhaug da hun giftet seg, arbeidet i flere år på trygdekontoret i Lørenfallet, hun arbeidet også i meieributikken i der. Senere ble det mange år på kontorene til Bingsfoss Ungdomsskole og Melvold skole. I dag er Synnøve og mannen Godtfred pensjonister, og har flyttet til en sentral leilighet på Sørumsand.

Det var faren som kjøpte trekkspill til Synnøve og sendte henne opp til Finstadbru for å lære av trekkspillvirtuosen Dagfinn Syversen. Læreheftet var «Trekkspill – moderne skole for trekkspill med fingersetning for piano-klavatur» av Rolf Syversen. Trekkspillet fra den gang, et Accordiana pianotrekkspill, står i dag til pynt på Meierigaarden Kro i Lørenfallet, som drives av Synnøves sønn og svigerdatter. De har også tatt vare på Synnøves notehefter fra hennes tidlige ungdomsår.

Jeg fikk bla i dem, og det ble et hyggelig gjensyn med min egen ungdomstids dansemusikk. Her lå noter for populære melodier som «Vildrosen» med Lily Berglund, mange Jularbo-melodier og valser av Olle Johnny's og Andrew Walter. Men også «When the saints go marchin in» med Louis Armstrong, «Syng, Baby, Syng» med Caterina Valente og ikke minst «Tulipaner fra Amsterdam» med The Monn Key's finnes i samlingen. «Magic



Synnøves trekkspill står i dag utstilt på Meierigaardens Kro. Det er også tatt vare på noteheftene hennes. Foto: R. Fjorstad



Moments» med Perry Como fant jeg også, en klassisk «siste-dans-melodi» fra den tiden man danset sammen og ikke hoppet rundt hver for seg.

Seks små invitasjonskort i en postkasse - i utgangspunktet så nøytrale at de fort kunne blitt kastet. Men de hadde alle noen små hyggelige og informative historier å fortelle oss om vår lokale fortid, som jeg håper at flere enn meg setter pris på. Takk til Jarle Nilsen i Lørenfallet, som ikke kastet kortene, men som tok seg bryet med å legge dem i min postkasse.

Selv etter en omfattende rundspørring har det ikke vært mulig å finne noen som i dag husker Sørumsand Bridgeklubb. Siden den feiret 15-årsjubileum en gang midt på 1950-tallet ble Klubben stiftet en gang under krigen. Kanskje noen av leserne våre kjenner til den?





## SLORA MØLLE

*- en særdeles våt dag i mars -*

*Tekst: Randi Fjørstad - Foto: Dag-Einar Hellerud*

Det gikk bra denne flomdagen 13. mars i år. Men vannmassene var farlig nær å gjøre skade på mølla da stormbyger og øsende regn smeltet all snøen i løpet av noen nattetimer. Telen var fortsatt i jorda og vannet måtte finne seg nye veier. Dag-Einar Hellerud var på plass. Han fulgte utviklingen og tok disse bildene som til fulle viser hvilke naturkrefter som settes i sving når himmelen åpner seg, og åa vokser langt ut over sitt normale løp.



Takk til våre sponsorer:

# interoptik

Nordfonn

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand  
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonn@interoptik.no  
www.interoptik.no  
Åpningstider: 10 – 20 (18)



# Økland

**X+IDE**  
xide.no

# BYGDESERVICE

Sørums Begravelsesbyrå  
*Nilsen as* Etabl. 1947

Besøk oss på [www.nilsengravferd.no](http://www.nilsengravferd.no)  
Tlf: 63 82 88 80

**Aurskog SPAREBANK**

*Velkommen til lokalbanken for hele Romerike*

Telefon: 63 85 44 40

Aurskog, Bjørkelangen, Jessheim, Sørumsand, Årnes

*Ta vare på bilen din*

**- VASK BILEN HOS OSS!**

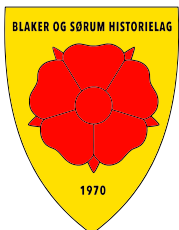
*Velkommen!*

**CIRCLE K SØRUM** TLF 63 86 80 50 **CIRCLE K**

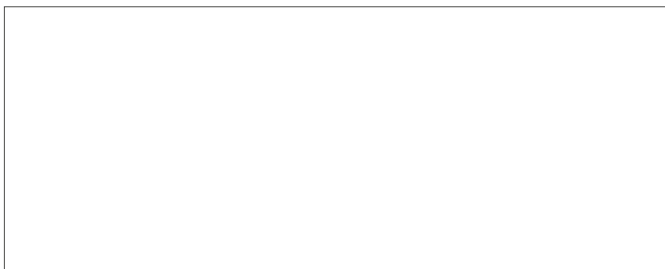
**T&B Hansen**  
Installasjon AS

# Romerike Sparebank

// For deg og lokalmiljøet  
[rsbank.no](http://rsbank.no)



# SØRUM-SPEILET



**RETURADRESSE:**  
BLAKER OG SØRUM  
HISTORIELAG  
POSTBOKS 82  
1924 SØRUM

**ISSN 1894-8154**



## JAKTEN PÅ FORTIDEN

Av Tom-Arne Ullersmo

Bildene denne gang viser funn av leker. En soldat og en hest med en hodeløs rytter, funnet på et jorde her i Sørum for noen år siden. Det er ikke et spesielt uvanlig funn, men slike funn kan være vanskelig å datere. Fikk lyst til å vise dem her allikevel.

Unger har jo lekt til alle tider. Oldtidsfunn av leketøy omfatter alt fra miniatyrtugaver av mennesker og dyr, kjøretøy, dukker, redskaper som øks, sverd, buer og skjold. Barns leker er ekstra interessante fordi de speiler samfunnet rundt dem. Leketøyene reflekterer ofte de voksnes liv (krigere, bønder, dyr osv.). Oldtidsfunn av leker har også vist forbindelser mellom land og forskjellige folkeslag, slik vi opplever i dag. En leke eller en lek oppstår et eller annet sted i verden, så sprer den seg til andre deler i verden.

### RETTELSE

Et observant medlem har gjort oss oppmerksom på at det i forrige nummer av Sørum-Speilet «Jakten på fortiden» har sneket seg inn en feil.

Funnet av ryggknappspenna det ble skrevet om ble gjort på Fløgstad gård. Selv om gården har postadresse Kløfta så ligger ikke gården i Ullensaker kommune, slik det står i artikkelen. Fløgstad gård ligger innenfor grensa til gamle Sørum kommune, nå Lillestrøm kommune.